

כן קדמה
 לת הענין
 יחא ליה
 א שהדין
 ה סמוכה
 וזן דהוה
 למהדר
 מסובין
 ד שהוא
 גניה היא
 , ואו לא
 פן בברוך,
 נו אותה
 זן דהיינו
 חותמת
 לעולם לא
 מהבדלה
 שפותחת
 ליה אלא
 זן שתירץ
 שוב לא
 ל: מקשה
 פ המתרץ
 קשו עוד
 ות בברוך
 שה שהיה
 ג עשאוה
 י קדושא,
 ים טובים
 ודמת לו,
 כה, וכגון
 עליו היום
 זא כלומר
 רוד, וכאן
 א שמטבע
 אעתה לא
 זין לדחוק
 ולא ברכה

אחת וטופס ברכות כך הוא, והיינו דחותם גאל
 ישראל. זהו שנראה לי בפירוש הירושלמי. ומ"מ
 למדנו מכאן להלל שבילי פסחים שמברכין
 עליו, וכן נהגו קצת מן הרבנים האחרונים אבל
 הגאונים ז"ל כרב צמח ורב יוסף ורב יצחק בן
 גיאת ז"ל הסכימו שאין מברכין עליו עכשיו
 בהלל שקורין בבית מפני שחולקין אותו באמצע.
 וכתב רב עמרם משמיה דרב צמח ומה שאמרו
 רביעי גומר עליו את ההלל לומר שאינו מדלג
 כדרך שהוא מדלג בראש חדש. והא דתנן בנדה
 [גא, ב] כל הטעון ברכה לאחדיו טעון ברכה
 לפניו, הא אמר רבי יוחנן שאין למדין מן
 הכללות ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ. ויש
 לנו כיוצא בה ברכה אחרונה של ק"ש. וכן השיב
 רב האי ז"ל בתשובה שהדברים כמו שאמר רב
 צמח שאין מברכין עליו בלילי פסחים לגמור
 ואין אנו קורין אותו בתורת קוראין אלא בתורת
 אומרים שירה, שכך שנינו [פסחים קטז, ב] ר"ג
 אומר וכו'. ובסופא לפיכך אנו חייבים להודות
 להלל לאלהינו ולומר לפניו הללויה, כך היא
 שנויה משנתנו וכן מנהג כל ישראל ולפיכך אם
 בא אדם לברך משתקין אותו. ויפה אומר שיש
 טעון ברכה לאחריו כזה ואין טעון לפניו קרית
 שמע שאין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו
 על ק"ש ואף על פי כן הרי מברכין לאחריה אמת
 ויציב. וזו ודאי ברכה שלאחריה שהרי על כל פרק
 ופרק אומרים אמת ועל חותמה שהיא פרשה
 ציצית אומרים אמת ויציב ממצרים גאלתנו, ויפה
 אמר גמי שאין למדין מן הכללות. וכיון דכולי
 עלמא כך הוא דבר וכך ירשו ישראל מאבותיהן
 אין למדין מן הכלל הזה לדחות מעשיהן, עד
 כאן לשון התשובה. ולמדנו ממנה שכך הוא
 הסכמתן בדבר זה. וכן רבותינו בעלי התוספות
 מסכימין לסברא זו מפני שחולקין אותו באמצע
 דהיאך איפשר שמפסיקין בו באכילה ושתייה
 ומברכין עליו בתחלתו לגמור שהרי אפילו
 בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אין

מפסיקין בו אלא מפני הכבוד. ור"ת ז"ל לא
 הי' מברך עליו, וכן המנהג. ואמרינן בירושלמי
 [פאה פ"ז, ה"ה] אם הלכה רופפת היא בידך
 דאה היאך הצבור נוהג ונהוג כן. ובודאי אלו
 רצה לקרות כלו בבת אחת בבית הכנסת או
 בביתו או חייב לברך עליו כההיא דמסכת
 סופרים ודירושלמי. תניא בתוספתא בערבי פסחים
 [ה"ה] בני העיר שאין להם מן שיקרא את ההלל
 הולכין לבית הכנסת וקורין פרק ראשון הולכין
 אוכלין ושותין חוזרין ובאין וגומרין את כלו אם
 אין אפשר להם כן גומרין את כלו. ולפי הסכמה
 זו של גאוני עולם ז"ל נראה פירוש הירושלמי
 שכתבתי למעלה דהכי קאמר שנייה היא שאם
 שמעה בבית הכנסת יצא והלכך עיקר תקנת
 קריאתו בבית הכנסת היה ולא בבית ובקריאת
 בית הכנסת הוא שתקנו לברך שהיא עיקר התקנה
 ומצות הקריאה אבל בבית לא וכן בדין הוא
 שאלו מי ששמעה בבית הכנסת יצא ואינו מברך
 על שלחנו, ומי שלא שמעה בבית הכנסת גומר על
 שלחנו ומברך, יאמרו שנים בבית אחד זה קורא
 ומברך וזה קורא ואינו מברך, הלכך ברכת גאלנו
 לאו סמוכה היא, ולפיכך פותח בה בברוך.
 [יא, ב] תניא גמי הכי אין אומרים אהבה רבה
 אלא אהבת עולם וכן הוא אמר אהבת עולם
 אהבתך. וכן פסק רבינו האי ורבינו אלפסי
 ז"ל. והא דאמרינן שכבר נפטר באהבה רבה,
 מרא דשמעתא שמואל וכבר אדחיה ממתני. ויש
 מי שפוסק כשמואל משום דבסוגין דבסמוך נקט
 לה הכין. דאמרינן אילימא דאמר יוצר ולא אמר
 אהבה רבה. לעולם דאמר אהבה רבה ולא אמר
 יוצר אור. אלמא ההוא לישנא דוקא. ומקצת מן
 הגאונים ז"ל נסתפקו בדבר זה ונהגו בעצמם
 לומר בשחר אהבת עולם ובערב אהבה רבה.
 השמים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך
 שמקרא ק"ש איצ לברך שכבר נפטר באהבה
 רבה. וגרסינן עלה בירושלמי [ה"ה] אמר ר' בא
 והוא ששנה על אתר. וכתב הראב"ד ז"ל שיש

בבית נתו. 3 צ"ל בשחר אהבה רבה ובערב
 אהבת עולם, וכן הוא בכל הראשונים, [ובמנהגי
 הלי תפלה ס' לב בשם שר שלום (הובא ברשב"ץ)
 כתב דאם רוצה לומר אהבת עולם רבה הרשות
 בידו, וב"על הכל" (פסקי מהר"ם מרוטנברג) בשם
 רב נתנאל כתב דבזמן שבית המקדש היה קיים

[יא, ב] 1 וכן היא גירסת הרי"ף והרא"ש [וכעין זה
 ברא"ה] ובגמ' הגירסא שונה, [ובביאור הגר"א ריש
 ס' ס כתב דט"ס הוא] ובאוי"ו (הלי' ק"ש ס' כא)
 כנראה שאינו גורס תניא גמי הכי וכו'. 2 עשו
 כן לקיים דברי שניהם כ"כ באוי"ו וכן הוא ברא"ש
 ס' יב. ועיי"ש במעיי"ט ס"ק ת. וראה משי"כ בזה

ובשם רש"י ז"ל אמרו תלמידיו כשהיה משכים לקרות היה מברך לקרות בתורה וכשהוא הולך לבית הכנסת חוזר ומברך כמו אותן הימים שלא השכים לקרות. ונותן טעם לדבריו כמו שהקורא בתורה מברך ברכת התורה ולא חשיבא ברכה לבטלה ואף על גב שכבר בירך קודם פרשת קרבנות ואיזהו מקומן ורבי ישמעאל. והוא הדין דהכא לא חשיבא ברכה לבטלה. והשיבו עליו בתוספות דלא דמי לקורא בתורה דהתם אפילו בירך על עסק התורה שעסק בפני עצמו צריך הוא לחזור ולברך על קריאתו בצבור שכך תקנו לברך שם אשר בחר בנו כמו שנתקנה ברכה לאחריה וכמו שנתקנה ברכת אשר בחר בנביאים טובים על ההפטר. ועוד דאפילו במקום דשייכא ברכה אפילו בספר תורה הקפידו שלא לגרום ברכה שאינה צריכה כדאמרינן ביומא [סח, ב] ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה [י]. ורבי יוחנן אמר הערב נא. פירש"י ז"ל שאין זו ברכה בפני עצמה אלא חתימה לברכה על דברי תורה דרבי יוחנן מסיים בה הכי דבעי פתיחה בברוך וחתימה בברוך⁸, וכן אמרו גמי משמו של ר"ת ז"ל⁹. והרב בעל המאור ז"ל אמר שהן שלש ברכות¹⁰ כנגד מקרא ומשנה וברייתא שקורין בבקר¹¹.

גרסאות שגורסים והוא שקרא על אתר. ולאותה גירסא כל שקרא ק"ש סמוך לאהבה רבה יצא ידי ברכה כל היום לפי שכבר בירך על התורה פעם אחת בבקר. אבל לספרים דגרסי והוא ששנה על אתר אין הברכה מוציאתו אלא ידי אותה קריאה הסמוכה לברכה, הא אם הפסיק וחזר וקרא צריך הוא לחזור ולברך⁴. ובתשובה לרבתינו הצרפתים השיבו שלא הצריכו בירושלמי לחזור ולברך בשלא שנה על אתר⁵ אלא בשנפטר באהבה רבה לפי שהיא אינה נראית ממש כברכת התורה, אבל במברך אשר בחר בנו יצא ידי חובת כל היום ואפילו הפסיק והלך למלאכתו וחזר לקרא, והיינו שהוצרך להשמיענו בירושלמי בברכת אהבה רבה ולא השמיענו כן בעלמא ואנן ידעינן דכ"ש בשנפטר באהבה רבה. ואפשר גמי דבירושלמי פליגא אגמרינן מדלא אמרו כן בגמרא⁶, ומ"מ במי שרגיל לקרות ולעסוק בתורה והולך למלאכתו קצת ודעתו על הלימוד למהר ענייניו ולחזור (על) [אל] למודו א"צ לחזור ולברך אפילו לדעת הירושלמי, והביאו ראייה מר"ת ז"ל שלא היה מצריך ברכה לישב בסוכה אלא מסעודה לסעודה ואפילו הלך לעסקיו ולאחר מכן נמלך לישן אינו חוזר ומברך וכ"ש כאן שאינו מסיח דעתו מן הלימוד ועל כן נהגו שלא לברך.

יוצא יד"ה כל היום ובחזור לשנות חוזר ומברך. 7 עיין אר"ז (הל' ק"ש ס' כב) שכתב דרש"י ס"ל דאף בברה"ת ממש כל שהפסיק חוזר ומברך [עיין שה"ל הל' תפלה ס' ה] וא"א שלא היה מפסיק [משמע קצת דשינוי המקום לא מחייב לחזור ולברך, וכ"כ רבינו דאף בהלך למלאכתו וכ"כ בשם ר"ת לענין הפסק סוכה אפילו הלך לעסקיו, ועיין תוס' ד"ה שכבר דכתבו דעל אתר פירושו לאלתר שלמד מיד באותו מקום (והרא"ש השמיט „באותו מקום“) וע"ע מג"א ס' קסו. ובכל בו ס' ב, הביא דרש"י לא היה חוזר ומברך. [ועיין בעמודי אש קונטרס מעון הברכות ס"ק א דהביא מכמה אחרונים שכתבו דדעת רש"י דמותר להרבות בברכות עיי"ש שהאריך בזה]. 8 גראה דאף שאינה ברכה בפ"ע מ"מ היה אומר „הערב" בלא ו. 9 עיין תוס' פסחים קד, ב ד"ה חוץ. 10 לכאורה צ"ע דהא ר"י ס"ל דכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה [לקמן מ, ב], וברכת הערב נא אין בה מלכות, ואולי צ"ל כמש"כ הרא"ה והמאירי דר"י היה פותח בה בברוך. [וכעין זה עיין מג"א ורע"א ריש ס' ס]. ובתשב"ץ ח"ג ס' כ"ז כתב דיש ברכות שאין בהם מלכות. 11 עיי"ש בהשגות

אומרים אהבה רבה ועתה אהבת עולם]. 4 דלגירסא „והוא ששנה" דקאי על מה שאמרו „השכים לשנות", דפירושו דהך „לשנות" הוא רק „בשנה על אתר" וע"כ כל מה דשונה שלא אתר חייב לברך עליה. אבל לגירסא „והוא שקרא" צ"ל דקאי על „משקרא ק"ש", דפירושו דאם קרא ק"ש מיד לאחר אהבה רבה א"צ לברך אח"כ על ה„לשנות" של כל אותו היום. עיין רשב"ץ. [ועיין ברא"ש דס"ל דאף לגירסא „והוא ששנה" אי שנה על אתר יצא ידי ברכה לכל היום אף אם הפסיק]. 5 גראה דקאי לגירסא „והוא ששנה" דלגירסא זו כל מה ששונה אח"כ שלא על אתר חוזר ומברך. וס"ל דהיינו דוקא בנפטר באהבה רבה (לפי שאינה נראית ממש כברה"ת) אבל במברך ברכת התורה יצא יד"ה כל היום. [ולפי"ז לגירסא „והוא שקרא" י"ל דברה"ת ואה"ר שוין הן דבקרא על אתר בתרויהו יוצא יד"ה כל היום, ובלא קרא על אתר ודכותיה בברה"ת בלא שנה על אתר חייב לחזור ולברך, (ועיין תוס' ד"ה שכבר, וביאור הגר"א ס' מ"ז סע' ז)]. 6 משמע דבתרת פליגי, דלכבלי אף בלא שנה על אתר יוצא יד"ה כל היום (דעצם הק"ש היא השניה על אתר ועיין ב"י ס' מז) ולירושלמי אף בשנה על אתר אינו

כמו שהגילין בעשרת ימי תשובה יש אומרים שאין צריך לברך : והר"ד אברהם ב"ר דוד זצ"ל השיב . בעשרת ימי תשובה כך מנהג לברך ברכת התורה , לעסוק בדברי תורה . והערב נא . ואשר בחר . ולשנות הלכה אחת ממשנת איהו מקומן או ממשניות אחרות ואחר כך אומר תהלה לדוד . כי הכתובים תורה הן . והן בכלל שאמרו למקרא צריך לברך . וכתב הר"ד ישעיה זצ"ל זה שאמרנו שהמשבים צריך לברך דוקא לפניו . אבל לאחריה אינו מברך . ואינו דומה לברכת התורה שבכנסת שמברך לפניו ולאחריה דהתם כל אחד ואחד גומר מצותו . אבל הבא אין קצבה לעסוק בתורה שיברך לאחריה . וזה שאמרנו שמברכין על התורה דוקא אשר השבים לקרות או לשנות קודם שקרא קריאת שמע . אבל לאחרי שקרא קריאת שמע אינו צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה . שאומר ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי הלמוד תורתך באהבה . דוקא קריאת יחיד נפסרת באהבה רבה . אבל קריאת רבים בעשרה אינה נפסרת לא באהבה רבה ולא בהערב נא דתקנת עורא היא : והר"ד אברהם ב"ר דוד זצ"ל כתב שצריך לברך על התורה אפי' לאחרי קריאת שמע . וזה נוסח לשונו . מה ששאלת בברכת התורה אם אנו חייבין לברך אותה כל שעה שנוצרה ללמוד . דבר זה עיינתי בהלכות הר"ד יהודה זצ"ל . וקבע שאינו צריך . כי כל היום אינה שעה קבועה לדברי תורה ונפטר באהבת עולם . ומה שאנו מברכין על התורה כאשר אנו קוראין בעשרה מפני שקריאת התורה בעשרה היתה קבועה ועוסדת סימות משה רבינו ע"ה וברכה לא וזה ממקומה . אבל שאר קריאת התורה כבר נפטר באהבת עולם . ומה שאנו גורסין במקום אחר ויאמר ה' על עזבם את תורתו ואמר מר על שלא ברכו בתורה תחלה . מפרש הרב שאינו אומר מברכת התורה אלא שמעניש הלמידי חכמים שאין עושין כבוד לתורה ואין עולין ראשונה לקרות בתורה עד כאן דברי הר"ד יהודה זצ"ל . אבל אני ושמעתי מפי ר' הבן שהר"ד שמואל דשמריג והביריו היו עוסקין בברכת התורה ואתא עליהו ר' עזריאל אמר להן במאי עסקיתו אמרו לו בברכת התורה . אמר להן כתוב בירושלמי והוא ששנה לאלתר כלומר שאינו נפטר באהבת עולם אלא א"כ שנה לאלתר . אבל אם לא שנה לאלתר שהסיה דעתו ממנה ועסק בצרכיו צריך לברך עליה ולעיני נראה לי זה הרעת . דאם כן הוא שאין לתורה שעה קבועה וכל היום הוא חובתו כמו שנאמר והגית בו יומם ולילה אפי' משתרית לשתרית לא יברך עליה ואם תאמר שהשינה מפסקת אם כן אפי' ביום נמי מי לא בעי מינם מי לא בעי לטיעל לבית הכסא אלא שאין בנו כח להכריח דברי הרב שהורה על זאת הברכה לא תשא אבל ברכה אחרונה שהזכרת כמה ימים שהי' ספק בידי . אך מי יאמר לנו שזה הירושלמי עקר . מדוע לא יברך כל זמן שירצה להפטר מדברי תורה ולעסוק בצרכיו . ואני אין בי כח להשיב על דברי הר"ד יהודה זצ"ל שאומר לברך ברכת התורה . ולמי שאומר שצריך לברך אם הי' אדם יושב על שולחנו או עוסק בעסקיו ובא אדם ושאל לו בדבר הלכה . בודאי אם הי' מקום המנופת אינו לא מקום תורה ולא מקום הלכה . אך אם הוא מקום נקי להשיב בו דברי תורה צריך לברך ברכת התורה קודם שישב את שואלו . ודברים אילו כמה הם אדירים והוקים ואין אדם יכול לצלול בהם ולהעמידן . וכל איש מקבל שבר על מה שרואה בדעתו אם דעתו מכוון לשמים שהרי אתה רואה שתפילין שתפין בפשתן פסולות כדאמרין בפרק אלו הן הלוקין ואמר רב חיינא לתפילין דבי חביבי דתפורי בכיתנא ולית הלכתא כוותיה . ובודאי ר' חייא הגדול הי' לו שכר תפילין כשאר החסידים ואע"פ שתפורות בפשתן . אור' בנימין אחי נר"ו סבירא ליה שאין צריך לברך על התורה לאחרי קריאת שמע שכבר נפטר בברכת אהבה רבה כמו שמפורש בגמרא דידן . וההיא בירושלמי דקאמר והוא ששנה לאלתר לאו אתלמוד תורה קאי אלא אקריאת שמע גופו קאי . ואל תתמה על לשון ששנה לאלתר לפי שבהרבה מקומות בירושלמי נאמר בקריאת שמע לשון שינון כראיתא התם שנייא התם קריה שמע שהוא לשינון ועקרו מלשון ושננתם . וזהו פירושו של ירושלמי והוא ששנה על אחר . אימתי אינו צריך לברך על התורה לאחרי שקרא את שמע לפי שכבר נפטר באהבה רבה דוקא כשקרא את שמע מיד אחר שבירך אהבה רבה אבל אם הפליג בין ברכת אהבה רבה לקריאת שמע אינו נפטר מברכת התורה שהרי הפסיק בינתים והוי כמברך על המצוה או על הפירות והשיח בין ברכה לעשייה או לטיעמה שצריך לחזור ולברך ורשאי הוא להפסיק שהרי ברכות אין מעכבות אלא שמצוה מן המוכרח לסמך הברכות אל הקריאה , ועל דבר זה שאל לפני

והר"ד אברהם ב"ר הוד
 לעסק בדברי תורה.
 או ממשניות אחרות ואחר
 למקרא צריך לברך. וכתב
 אבל לאחריה אינו מברך.
 ותם כל אחד ואחד נומר
 וזה שאמרנו שמברכין על
 שמע. אבל אחר שיקרא
 יברך ללמוד וללמד לשמור
 את יחיד נפטר באהבה
 א בהערב נא תקנת עזרא
 אפי' לאחר קריאת שמע.
 ד אותה כל שעה שנרצה
 ד. כי כל היום אינה שעה
 התורה כאשר אנו קוראין
 ות משה רבינו ע"ה וברכה
 עולם. ומה שאנו גורסין
 יכו בתורה תהלה. מפרש
 אין עושין כבוד לתורה ואין
 אני שמעתי מפי ר' הבהן
 עליה ר' עזריאל אמר להן
 והוא ששנה לאלתר כלומר
 שנה לאלתר שהסיה דעתו
 דאם כן הוא שאין לתורה
 לה אפי' משהרית לשתיית
 וי מי לא בעי מינס מי לא
 שנה על זאת הברכה לא
 מי יאמר לנו שזה הירושל'
 בצרכיו. ואני אין בי כח
 ולמי שאומר שצריך לברך
 ו בדבר הלכה. בודאי אם
 הוא מקום נקי להשיב בו
 כרים אילו כמה הם אדירים
 בר על מה שרואה בדעתו
 נן פסולות כדאמרין בפרק
 גא ולית הלכתא כותיה.
 תפורות בפשתן. ור' בנימין
 שמע שכבר נפטר בברכת
 ר והוא ששנה לאלתר לאו
 ל לשון ששנה לאלתר לפי
 תא התם שנייא התם קרית
 למי והוא ששנה על אחר.
 שכבר נפטר באהבה רבה
 עלינו בין ברכת אהבה רבה
 וי כמברך על המצה או על
 ורשאי הוא להפסיק שתי
 קריאה, ועל דבר זה שאל
 לפני

שבלי ענין תפלה הו הלכת

לפני הר"ד אביגדור כהן צדק זצ"ל (ס) והשיב לו תשובה זו. אומר אני כי המברכים ברכת
 התורה על הלמוד אפילו לאחר קריאת שמע ומביאין ראיי' כדאמרין בירושלמי אמר שמואל
 השכים לשנות קודם שצריך לברך לאחר קרית שמע אינו צריך לברך. אמר ר'
 אבא והוא ששנה על אחר. ובאת לדחות את דבריהם ולפריש הוא ששנה על אחר היינו
 שקרא קרית שמע לאלתר. רבינו רחילא ברכה אקרית שמע דלאלתר היילא נמי על
 הלמוד המופלג. אין לדחות כן. תרא דלישנא משמע דשנה קאי אהשכים לשנות שהוא לשון
 לימוד ואע"ג דויסגין אשבתך דירושלמי קרי לקריאת שמע שינון כמו שכתבת הבא לא מטיב
 לישנא הכי. ועוד מאי שנא תפילין הכל זמן שמניח מברך עליהן כדאמרין בפרק לולב
 וערבה ולא אמרין כינו דהיילא ברכה על הגהה ראשונה הסמוכה לה היילא נמי על הגהה
 אחרת המופלגת. וכי תיבא תפילין שאני דאסור להסיה דעתו פוק. קל וחומר מצוי כדאיתא
 בפרק הקומץ רבא ובפרק יציאות השבת ובפרק קמא דיומא. לפיכך סילוק והיסח הדעת הוי
 הפסק. יציאת יוכיח דלא אשכחן דאיתמר. בה היסח הדעת ובכך עליה כל זמן שבהעמק
 כדמשמע בפרק התכלה מעובדא דרב יהודה. ואע"ג דכתיב וזכרתם ותזכרו לא לאסור בה
 היסח הדעת דיציאת מצרים ושבת ומחייית עמלק נמי כתיב בהו זכירה ולא מיתסרין בהיסח
 הדעת. וסוכה נמי לא מיתסרא בהיסח הדעת אע"ג דכתיב בה למען ידעו דורותיכם ובכך
 עליה כל זמן שנכנס לישב בה לאכול. ועוד דברי תורה נמי נמשלו לשלישה מטקן הנפסק
 בהיסח הדעת כדאיתא בפרק קמא דתענית דאסור להסיה דעתו מהם. אלא ודאי אין הדבר
 יוצא מידי פשוטו. והוא ששנה על אלתר פירושו לימוד. אמנם יש להלך בין אהבה רבה
 לברכת התורה דאהבה רבה עקרה לא נתקנה לברכת התורה לפיכך אינה פוסרת אלא לימוד
 הסמוך לה לאלתר. אבל ברכת התורה פוסרת אף לימוד המופלג לאחר שעה דכתיב והגית
 בו יוסס ולילה הכתוב עשה הלימוד דיום ולילה אחד הגיון אחד. ולא דמי לתפילין יציאת
 וסוכה דלאחר שסלק התפילין והיציאת מעליו ואחרי צאתו מן הסוכה אולה לה מצוה וכל זמן
 שלא יחזור ויעשה מעשה הגהה ועיסוף וישיבת סוכה המצוה מפולקת ממנו לגמרי וליתיה
 נביה כל עיקר וסילוקא נראה וניכר. אבל חורה אף אם פונה לעסקיו יכול לדבר או להרהר
 בדברי תורה ואפי' נכנס לבית הכסא ולבית המרחץ. אמרין בירושלמי בפרק כירה ובפרק
 כל הצלמין תני שזאלין הלכות מרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא ואע"ג
 דבתלמוד דידן לא משמע הכי דמתרצינן התם לאפרושי מאיסורא שאני הא לאו הכי אסור
 אע"ג דהוי כהלכות המרחץ מכל מקום זמנין דמתדרדר בדברי תורה לאנסו אף בבית הכסא
 ואי אפשר לו להסתלק מן כמו ר' אלעזר ב"ר שמעון בפרק שכול יום ובירושלמי בפרק
 מי שמתו נמי גרסין אמר ר' ועזרא כל סברא קשיא דדוח לי תמן סבריתה. ושינה ביום נמי
 כיון דאסור לישן יותר משינת הסוס לא השיבה קבע כולי האי לדחות הפסק דיום סתמיה לאו
 לשינה קאי דלא איברא ליליא אלא לשינתא כדאי' בפרק הדר. הילכך אנו שדגילין לברך
 ברכת התורה בכל יום קודם פרשת קרבנות ומשנת אידוהו מקום וברייתא דר' ישמעאל עוב
 אין צריך לברך אלא למחר. ובימי הכמי התלמוד מהך שתורתן היתה אומנותן לא היו
 אוסרין אותן. וגם לא היו מברכין אלא קורין קרית שמע וברכותיה ותפלה. ואל תתמה
 שדדי ר' לא היה קורא אלא פסוק ראשון בלבד כדאיתא בפרק היה קורא. ועל כן תולה
 הפסוק באהבה רבה. מיהו קבלתי ממורי רבינו שמחה מאשפירה דשינה ומרחץ ובית
 הכסא חשיבוי הפסק וצריך לחזור ולברך ואינו כמשיב על דבריו ואינו להעמיד המנהג
 שנהגו דתני לפניך:

[ו] דין לעולם יהא אדם ירא שמים.

תניא בסדר אליהו רבא העמופים ברעב בראש כל חצות. אין רעב אלא מדברי תורה
 כמה שנאמר הנה ימים באים נאום ה' והעליתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא
 צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ועל אותו הדוד הוא אומר לשלם יהא אדם ירא שמים
 בסתר ומודה על האמת וחוזר אמת בלבבו ישכים וישחיר ויאמר. רבן כל העולמים לא על
 צדקתנו אנוט מפלין תדעונו לפניך כי על רחמך הרבים בו. וקדמניו ז"ל תהינו לאמרו
 בבל

(ס) כתיב י' יסמח נל"ו

רק השמר לך ושומר נפשך מאוד פן משכח את הדברים אשר לאו עיניך וגומר יוס אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחורב וגומר ומקרבין ומעמדון חמת ההר וההר צוער באש וידבר ה' אליכם מתוך האש וגו' לפיכך צריך לכוין בצרכה זו השנייה להודות לו יתעלה על מעמד הר סיני וכו' ומסיים זה צרוך אמה ה' נותן התורה כלומר נותן התורה כלי חמדתו מתוך האש כאמור. ולפי שבאותה פרשה אמר (שם יד) ואותי צוה ה' צעת ההיא ללמד אתכם תורה שבעל פה ה' חוקים ומשפטים לעשותם בצרף וגומר היו מקלמ ספרים גורסין דמסיים זה צרוך אמה ה' למדני חקיך וכמו שכמו

ז - ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש וברכותיה שחרית אין צריך לברך וכו'. בסוף פרק קמא דברכות (סג) א"ר יהודה אמר שמואל השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה ופירש רש"י שיש זה מעין צרכת התורה וכן בלחנו ללמוד וללמד וכו' וכתבו המוספות (ד"ה שכבר) צירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) יש הא דאמרינן שכבר נפטר באהבה רבה והוא ששנה על אחר פירוש לאלתר שלמד מיד באותו מקום ושאל ר"י כגון אלו שאין אנו לומדים מיד - לאחר תפלת השחר אמאי אין אנו מצרכין צרכת התורה פעם אחרת כשאלו מחיללים ללמוד והשיב ר"י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי ועוד אפילו לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר צרכה לצרכת התורה דעיקר אהבה רבה לק"ש נתקן ובשציל כך אינו נפטר מצרכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח דעת אבל צרכות המיוחדות לצרך על התורה פוטרות כל היום ואם תאמר מאי שנה מסוכה שאנו צריכים לצרך על כל סעודה ליטב בסוכה ויש לומר דשאי תורה שאינו מייאש עצמו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב (יהושע א ט) והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק אבל אכילה בסוכה יש שעה קצועה והנרפחים נהגו לומר פסוקים וצרכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא צרייתא (שנת קכו.) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אחר אבל אין צריך כמו שכתבתי כבר עכ"ל

ו - ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש וברכותיה שחרית אין צריך לברך וכו'. בסוף פרק קמא דברכות (סג) א"ר יהודה אמר שמואל השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה ופירש רש"י שיש זה מעין צרכת התורה וכן בלחנו ללמוד וללמד וכו' וכתבו המוספות (ד"ה שכבר) צירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) יש הא דאמרינן שכבר נפטר באהבה רבה והוא ששנה על אחר פירוש לאלתר שלמד מיד באותו מקום ושאל ר"י כגון אלו שאין אנו לומדים מיד - לאחר תפלת השחר אמאי אין אנו מצרכין צרכת התורה פעם אחרת כשאלו מחיללים ללמוד והשיב ר"י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי ועוד אפילו לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר צרכה לצרכת התורה דעיקר אהבה רבה לק"ש נתקן ובשציל כך אינו נפטר מצרכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח דעת אבל צרכות המיוחדות לצרך על התורה פוטרות כל היום ואם תאמר מאי שנה מסוכה שאנו צריכים לצרך על כל סעודה ליטב בסוכה ויש לומר דשאי תורה שאינו מייאש עצמו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב (יהושע א ט) והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק אבל אכילה בסוכה יש שעה קצועה והנרפחים נהגו לומר פסוקים וצרכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא צרייתא (שנת קכו.) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אחר אבל אין צריך כמו שכתבתי כבר עכ"ל

ללמד אתכם חוקים וגומר ורש"י והמוספות הכריעו דאין גירסא זו נכונה דאין זו צרכה והודאה לשעבר: ונראה שהנשים גם כן מצרכין צרכת התורה אע"פ דצורה דעה סימן רמ"ו סעיף ו' פסק כרבי אליעזר בסוטה פ' נוטל (כא): דכל המלמד לבתו תורה כאילו מלמדה תפלות הלא מסיק התם דתורה שבכתב אינו מלמדה תפלות ועוד כתב הרמב"ם (תלמוד תורה פ"א ה"ג) דמקבלת שכר א"כ שפיר יכולה לצרך וכן כתב מהרש"ל בהגהותיו (לטור) שמאל כך כתוב על שם הראב"ד וכתב עוד דהנשים שייכות בצרכי תורה כשולמדת מצות הנריכות לה דאפילו גוי דאם עסק בצורה חייב מיתה אמרינן צפרק ד' מיתות (סנהדרין נט.) דעוסק בשבע מצות בני נח עדיף מכהן גדול ה' כל שכן אשה וכן כתב ר"י על שם האגור בסוף סימן זה:

ז - ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש וברכותיה שחרית אין צריך לברך וכו'. בסוף פרק קמא דברכות (סג) א"ר יהודה אמר שמואל סוף פרק קמא דברכות (דף י"א):

ז - ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש וברכותיה שחרית אין צריך לברך וכו'. בסוף פרק קמא דברכות (סג) א"ר יהודה אמר שמואל סוף פרק קמא דברכות (דף י"א):

ה ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש וכו'. מימרא דרב יהודה אמר שמואל סוף פרק קמא דברכות (דף י"א):

ז - ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש וברכותיה שחרית אין צריך לברך וכו'. בסוף פרק קמא דברכות (סג) א"ר יהודה אמר שמואל סוף פרק קמא דברכות (דף י"א):

אפילו אינו לומד עד אחר כמה שעות אינו צריך לחזור ולצרך (*א): וקשה לי דמאי שנה מצרכת המוציא שאם הפסיק בין צרכה לאכילה צריך לחזור ולצרך ומשמע שכן הדין בצרכות המצות שאם הפסיק בין הצרכה לעשיית המצוה צריך לחזור ולצרך ונראה לי דשאי צרכת המוציא שאין הצרכה באה אלא על הנחת האכילה וכן צרכות המצות אינן באות אלא על עשיית המצות והאכילה והמצות אינם דברים שצריך לעשותן תמיד ומשום הכי כשעושה אותם צריך שלא יפסיק ביניהם להוכיח שהצרכה תוזרת על האכילה או על עשיית המצוה אבל תלמוד תורה כיון שאדם מחוייב שלא להפסיק מלהתעסק בו כלל כשצא ללמוד כמה שעות אחר שצריך לא מוכחא מילתא שקורא בלא צרכה דאיכא למימר כשהשכים צריך ושנה לאלתר ועוד יש לומר דאכילה ועשיית המצות כיון שאם רצה שלא לעשותן עד אחר שעה הרשות בידו כשמפסיק בין צרכה לאכילה או לעשיית המצוה נראה שאותה צרכה אינה חוזרת על אותה אכילה או אותה עשיה אבל תלמוד

אפילו אינו לומד עד אחר כמה שעות אינו צריך לחזור ולצרך (*א): וקשה לי דמאי שנה מצרכת המוציא שאם הפסיק בין צרכה לאכילה צריך לחזור ולצרך ומשמע שכן הדין בצרכות המצות שאם הפסיק בין הצרכה לעשיית המצוה צריך לחזור ולצרך ונראה לי דשאי צרכת המוציא שאין הצרכה באה אלא על הנחת האכילה וכן צרכות המצות אינן באות אלא על עשיית המצות והאכילה והמצות אינם דברים שצריך לעשותן תמיד ומשום הכי כשעושה אותם צריך שלא יפסיק ביניהם להוכיח שהצרכה תוזרת על האכילה או על עשיית המצוה אבל תלמוד תורה כיון שאדם מחוייב שלא להפסיק מלהתעסק בו כלל כשצא ללמוד כמה שעות אחר שצריך לא מוכחא מילתא שקורא בלא צרכה דאיכא למימר כשהשכים צריך ושנה לאלתר ועוד יש לומר דאכילה ועשיית המצות כיון שאם רצה שלא לעשותן עד אחר שעה הרשות בידו כשמפסיק בין צרכה לאכילה או לעשיית המצוה נראה שאותה צרכה אינה חוזרת על אותה אכילה או אותה עשיה אבל תלמוד

דרכי משה

(*א) [וכן הוא] בהגהות מיימוניות פ"ז דהלכות תפלה (אות ט):

פרישה

(יא) ואם בא ללמוד מיד אחר קריאת שמע אין צריך לברך כו'. פירוש ואפילו אם לא צריך צרכת התורה:

דרישה

קמא וברכות וכנגד אלו שלש ברכות תיקנו לומר בבוקר שלשה עינים מקרא דהיינו פרשת התמיד. משנה דהיינו איזהו מקומן. תלמוד דהיינו ברייתא דר' ישמעאל כו'. וברכת אשר בחר בנו שהיא מעולה שיש בה שבה לשם יתברך ולישראל תקנו למקרא וברכת והערב למשנה וכו' וברכת לעסוק למדרש. ולדעת האומרים והערב בוא"ו אשתכח דאין כאן אלא ב' ברכות אחת כנגד התורה שבכתב ואחת כנגד התורה שבעל פה שהמשנה והתלמוד בכלל תורה שבעל פה וסגי להו בברכה אחת וק"ל עכ"ל: ולפי דבריו משמע שמברכין ברכת התורה קודם פרשת התמיד וכן מוכח מדברי רבינו ממה שכתב סוף סימן מ"ו שבסידורי אשכנז כתובין המה קודם פרשת התמיד. וקשה אם כן למה צריכין ללמוד אחר יציאת בית הכנסת מיד כדי לצאת בברכת אהבה רבה כמו שכתב רבינו בסמוך כיון שכבר למדו אחר ברכת התורה פרשת התמיד ומשנת איזהו מקומן ונראה לומר

סימן מ"ו שכך היה גם כן מנהגו בזה אנו יוצאים ואין צריכין ללמוד אחר כך מיד אחר יציאת בית הכנסת: שוב מצאתי שכתב המרדכי סוף פרק קמא דברכות (סימן כט) ז"ל ובצרפת נהגו לומר פסוקי דברכת כהנים ומשנה דאלו דברים שאין להם שיעור ואלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם שהיא ברייתא מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אחר (רצה לומר מיד) והמרדכי מסיק התם דאין צריך כדפרישית עכ"ל ורצה לומר שס"ל כר"י שדוקא ברכת אהבה רבה שלא נתקנה רק על קריאת שמע בעי שילמוד מיד אבל אחר ברכת התורה אין צריך שילמוד מיד ויצא בברכות שבירך קודם פרשת התמיד או אחר אלהי נשמה אף שאינו לומד מיד אחריה. ואנו יוצאים ידי כולם ומברכים אותם מיד אחר אלהי נשמה ואומרים אחריה כמנהג הצרפתים ואין לשנות וק"ל: כתב הרשב"א בתשובה הא דאין מברכין ברכה אחר הלימוד כמו שאנו מברכין בבית

תורה שחייב לעסוק בה תמיד כשנפסיק בין צרכה ללימוד לא הו
הפסק מאחר שצאתו זמן שהפסיק היה מחויב ללמוד: וא"ת למה
לו לירושלמי לומר על הנפטר צאהבה רצה שצריך שילמוד מיד שהרי
לעולם הוא לומד שהרי קורא ק"ש אחר אהבה רצה ואפשר לומר
דכבר אפשר שאינו קורא ק"ש סמוך
לאהבה דהא איכא מאן דאמר בסוף
פרק קמא דברכות (סז) דהא דתנן
אמר להם הממונה צרכו צרכה אמת
והם צרכו וקראו עשרת הדברות
שמע והיה אם שמוע צרכה אמת
היינו יוצר אור וא"כ אחר ק"ש

צריך לברך מפני שברכה שניה שלפני קריאת
שמע שהיא אהבה רבה יש בה מעין ברכת
התורה ופוטרת אותו. ודוקא אם לומד מיד
אחריה אבל אם הפסיק בנתיים אינה פוטרת
(יג) [ב] ואם לומד מיד אחריה שאז היא פוטרת

אומר אהבה רצה וכל כהאי גוונא אינטריך הירושלמי לאשמועינן שאין
צרכת אהבה רצה פוטרת מצרכת המורה אלא כשלמד מיד דוקא [ז
ועוד יש לומר דק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה דדברי תחנונים
ותפלה לחוד ודברי תלמוד תורה לחוד וק"ש כדברי תפילות הוא:
ומשמע מדברי הני רבותא שהנפטר צאהבה רצה ולמד מיד והפסיק
אינו צריך לחזור ולברך כל היום וכן כתב הרא"ש (סי' יג) צהדיא
ומנאחי שכתב הרשב"א (ברכות יא: ד"ה השמים) בשם הראב"ד יש
גירסאות שגורסין והוא שקרא על אחר ולאחיה גירסא כל שקרא
ק"ש סמוך לאהבה רצה יצא ידי צרכה כל היום לפי שכבר צריך על
המורה פעם אחת צוקר אבל לספרים דגרסי והוא ששנה על אחר
אין הצרכה מוציאתו אלא מידי קריאה הסמוכה לה הא אם הפסיק
[ח] וחזר וקרא צריך הוא לחזור ולברך: והרא"ש (סז) כתב כדברי

→ שם כתבו המוספות
ירושלמי יש הא דאמרין דכבר נפטר צאהבה רצה והוא ששנה על
אחר פירוש לאלתר שלמד מיד צאתו מקום ושאל ר"י כגון אנו
שאין אנו לומדין מיד לאחר תפלת השחר אמאי אין אנו מצרכין צרכת
המורה פעם אחת כשמתחילין
ללמוד והשיב ר"י דלא קיימא לן
כאותו הירושלמי הואיל ותלמוד
שלנו לא אמרו. ועוד אפילו לפי
הירושלמי דוקא אהבה רצה דלא הו
עיקר צרכה לצרכת המורה דעיקר
אהבה רצה לק"ש ייתקן ובשצילה אינו

נפטר מצרכת המורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת
אבל צרכת צמר בנו ולעסוק בדברי תורה שהן עיקר לצרכת המורה
פוטרות כל היום ואם תאמר מאי שנא מסוכה שצריך לברך על כל
סעודה וסעודה לישיב בסוכה ויש לומר דשאני תורה שאינו מייאש
דעתו וכו'. והרפ"תים נהגו לומר פסוקים דצרכת כהניס כו' מפני
הירושלמי דנעיי שילמוד על אחר אבל אין צריך כמו שכתבתי כבר עכ"ל
פירוש דוקא אהבה רצה כששנה על אחר אין צריך לחזור ולברך אף
על פי שלא צריך צבקר צרכת המורה כמו שכתב ה"ר יונה והטעם
הוא מפני שגילה דעתו צמה ששונה על אחר שלדעת כן קרא ק"ש
לצאת זה ידי חובת ק"ש וידי חובת הקריאה אבל אם לא שנה על
אחר גילה דעתו שמתחלה לא קרא אותה אלא לדעת חיוצ ק"ש
בלבד ולא לדעת חובת הקריאה אבל צרכת המורה שמתקנה לחיוצ
קריאת המורה כיון שצריך אותה צבקר קודם פרשת התמיד ומשנת
איזהו מקומן וצרייתא דרבי ישמעאל אע"פ שלא שנה על אחר מיד
לאחר פרשת התמיד וכו' היא פוטרת כל היום ולא אמרינן הכא
גילה דעתו שמתחלה לא אמר פרשת התמיד אלא לצאת ידי חובת
קרבן תמיד וכן משנת איזהו מקומן לצאת ידי חובת שאר קרבנות
וכן צרייתא דרבי ישמעאל לצאת ידי חובת מדרש דמורת כהניס בלבד
אבל לא לדעת חובת שאר הקריאה אלא כיון דצרכת המורה עיקרה
ניתקנה לחיוצ קריאת המורה היא פוטרת כל היום אע"פ שלא שנה
על אחר ואין צריך לחזור ולברך כשקורא צמורה צאמצע היום אע"פ
שהפסיק הצבה בין צרכת המורה שצריך צבקר קודם פרשת התמיד
ובין לימודו עכשיו צאמצע היום והקשו על זה דמאי שנא מסוכה
שצריך לחזור ולברך על כל סעודה כיון שהפסיק וכו' א"כ כתבו
דהרפ"תים לא חילקו בין אהבה רצה לצרכת המורה שצבקר קודם
פרשת התמיד דאפילו כשצריך צרכת המורה קודם פרשת התמיד אם
לא שנה על אחר מיד קודם פרשת התמיד וכו' אמרינן גילה דעתו
שלא קרא פרשת התמיד אלא לצאת ידי חובת קרבן התמיד וכו' ולא
לצאת ידי חובת הקריאה ועל כן נהגו לומר פסוקים דצרכת כהניס
וכו' קודם פרשת התמיד וכו' כדי לצאת ידי חובת הקריאה דהשתא
ודאי אף על פי שהפסיק טובא חוזר וקורא צמורה ואין צריך לברך
ומסקנת המוספות אבל אין צריך דכיון דצרכת המורה עיקרה ניתקנה
לחיוצ קריאת המורה אע"פ שלא קרא פסוקים דצרכת כהניס וכו' →

→ ר"י וזה לשונו צירושלמי מסיק והוא ששנה על אחר ונראה דהיינו
צצרכה של אהבה רצה דלא מחחי לשם צרכת המורה אלא צשונה
על אחר ואם שנה לאלתר אז נראית צרכה לשם עסק המורה כמו
לשם ק"ש ואז לא יצטרך לברך כל אותו היום אפילו יפסקו ללמוד
יחזור וילמוד וכן המצרך על המורה ולמד אין צריך לחזור ולברך
אם הפסיק צאמצע לכך הוצרך לומר והוא ששנה על אחר על הנפטר
צאהבה רצה ולא על המצרך צרכת המורה דאי לא חימא הכי הוה
ליה להשמיענו צעלמא דהפסק צאמצע עסק דהו הפסק וצריך לחזור
ולברך כל שכן הנפטר צאהבה רצה ואף אם תמנא לומר דאין חילוק
בין הנפטר צצרכת המורה לנפטר צאהבה רצה מכל מקום מתבאר שצני
אדם שרגילים תמיד לעסוק צמורה ואפילו כשיוצאים לעסקיהם
ממהרים לעשות צרכיהם כדי לחזור וללמוד ותמיד דעתם על לימודם
לא חשיצא הפסק לענין צרכה ואף אם לומד צלילה הלילה הולכת
אחר היום ואין צריך לברך כל זמן שלא ישן לכך מי שרגיל לישן
ציום שינת קבע על מטתו הוה הפסק וצריך לחזור ולברך עכ"ל וכתב
עוד כיוצא בזה שאל ר"י את ר"ת אם צריך לברך על השינה צסוכה
והשיב לו שכל מצות סוכה שמקיים אדם מסעודה לסעודה כגון שינה
וטיוול צרכת לישיב צסוכה שצריך על הסעודה פוטרתו מלברך עליהם
ולדבריו אפילו הסית דעתו מלישן כגון שינא למלאכתו ושוצ נמלך
אין צריך לברך כל שכן מי שדעתו טרוד על לימודו אם ינא למלאכתו
ולעסקיו לא הוה הפסק ע"כ: מדבריו משמע שהוא סובר דלא
אמרו והוא ששנה על אחר אלא דוקא כשנפטר צאהבה רצה אבל אם
צריך צרכת המורה לא צענין שישנה על אחר והיכא שנפטר צאהבה
רצה ושנה על אחר והפסיק וכן אם צריך צרכת המורה ולמד בין
על אחר בין אחר כמה שעות והפסיק א"כ כשחוזר ללמוד אינו
צריך לחזור ולברך ואע"פ שכתב ואף אם תמנא לומר דאין חילוק

לפי שנפטר בצרכת המורה שצריך לפני כמה שעות ואמר שזאת היא דעת הרא"ש ורבינו גם בשלחן ערוך כתב יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת המורה ללימודו אין בכך כלום ושאר ליה מאריה זה לא עלה על דעתם מעולם להפסיק בין הנכחה ובין הדבר שמצרכין עליו אלא דעת המוספות היא כדלמארן וכן כתבו ה"ר יונה והרא"ש והמרדכי וה"ר ירוחם: עוד כתב הנ"י ז"ל על שם הר"י אבוהב שגם הוא הפך מדברי המוספות והרא"ש כמו שהפך נ"י אלא שלא היה מפרש כך לדברי רבינו ואני אומר אין כאן שום מתקנת בין הגדולים אלא דברי ה"ר יונה והרא"ש ורבינו והמרדכי ורבינו ירוחם כולם מודים לאין

אף על פי שאינו שונה מיד אינו צריך לחזור ולברך אפילו הפסיק וכדברי המוספות וכן נראה מדברי רבינו ירוחם (נתיב ז ח"א) שכתב דברי המוספות בזה וכמו דברי הרא"ש בלימוד הלילה וישן ביום ולא כתב שהרא"ש חולק על המוספות כלל: **אב"ד** מדברי רבינו נראה שהוא מופס עיקר דלין מילוק בין נפטר באהבה רבה למצרך ברכת המורה לעולם בעינין שישנה על אחר וכדברי האם תמצא לומר שהרי כתב או שצריך ברכת המורה והתחיל ללמוד והפסיק אחר כך בלימודו אינו צריך לברך כל היום ומשמע דמצריך ללמוד מיד דאם לא כן לישמעין שאע"פ שהפסיק בין ברכה לקריאה ולא לעסקיו כשנא ללמוד אינו צריך לחזור ולברך כי היכי דצריך לחזור ולברך כשנפטר באהבה רבה ומכל שכן הוה שמעינן דהיכא להתחיל ללמוד והפסיק דאינו צריך לחזור ולברך אלא ודאי דעתו לומר דגם בצרכת המורה צריך שישנה על אחר וכן ביאר דבריו רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל אלא שלא נראו בעיניו דברי רבינו שהרא"ש לא אמר כן אלא דברך אס תמצא לומר אצל לקושטא דמילתא בצרכת המורה אינו צריך לשנות על אחר: **ו**י נראה דרבינו נמי סובר שיש מילוק בין נפטר באהבה רבה למצרך ברכת המורה דנפטר באהבה רבה דוקא אמרינן שצריך לשנות על אחר אצל בצרכת המורה אין צריך שהרי לא כתב דבעינן שילמוד מיד אחריה אלא דנפטר באהבה רבה אצל כשמצרך ברכת המורה כתב והתחיל ללמוד ולא כתב מיד והכי קאמר אס נפטר באהבה רבה ולמד מיד או שצריך ברכת המורה והתחיל ללמוד בין סמוך בין מופלג והפסיק אחר כך בלימודו אינו צריך לברך כל היום ולא איצטרך ליה לאשמעינן דבצרכת המורה אינו צריך ללמוד מיד דמדלאל כתב כן אלא גבי נפטר באהבה רבה משמע ממילא דבצרכת המורה לא בעינן שילמוד מיד ואשמעינן דבין באהבה רבה בין בצרכת המורה אס שנה והפסיק אינו צריך לחזור ולברך ולא תימא די שפעלה לו ברכה לפעם ראשונה שילמוד אצל אס הפסיק יצטרך לחזור ולברך קמ"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל מהל' תפלה (ה"א) נראה דבצרכת המורה נמי צריך ללמוד מיד כעין שאר מצוות שאינו מפסיק בין ברכתן לעשייתן וכמנהג הארפתים שכתבו המוספות (שם) (ב) וכן נוהגים לומר בסמוך פרשת ברכת כהנים: **ו**ידיבא שצריך אהבה רבה קודם ברכת המורה כתב מהר"י אבוהב ז"ל

להפסיק בין הנכחה לדבר המצרכין עליו והכי נקטינן כדברי המוספות וכל הני רבנותא דשמו מימיהם דאף אס לא צריך ברכת המורה צבקר נפטר באהבה רבה ואין צריך לברך אס שנה על אחר מיד אחר תפילת השחר ואס לא שנה על אחר צריך לברך אצל אס צריך צבקר ברכת המורה קודם פרשת התמיד אע"פ שלא שנה על אחר מיד קודם פרשת התמיד אע"פ שלא קרא עד אמצע היום אין צריך לחזור ולברך ברכת המורה דמה שקרא פרשת התמיד משבינן ליה לקריאה בתורה ושוב אין לחוש להפסק אע"פ שפרשת התמיד לא תקנו רבנן אלא משום דמשיב כהקרבנות קרבן התמיד אפילו הכי יונא דה נמי ידי קריאה לענין זה דלא צריך לחזור ולברך ברכת המורה אע"פ דלא שנה על אחר קודם פרשת התמיד: **ו**י"ב רבינו בתפלה ואס נא ללמוד מיד אחר קריאת שמע וכו' ודוקא אס לומד מיד אחריה וכו' ואחר כך כתב ואס לומד מיד אחריה שאז היא פטורת או שצריך ברכת המורה והתחיל ללמוד וכו' כל דבריו אלו מיידי היכא דלא צריך צבקר ברכת המורה ואמר שאס למד מיד אחר תפלת השחר שאז היא פטורת או שצריך אחר תפלת השחר ברכת המורה והתחיל ללמוד וכו' אצל אס צריך ברכת המורה צבקר וקרא מיד פרשת התמיד מזה לא דיבר רבינו דלין בזה ספק דפשיטא דאפילו לא למד עד חצי היום דשוב אין צריך לברך ברכת המורה אע"פ שלא למד מיד אחר פרשת התמיד דקבעינן הלכה על פי דברי המוספות וכל הני רבנותא דו"ק:

בסימן נ"ב שנסתפק הרשב"א (ברכות יא: ד"ה השמים) אס יכול לומר ברכת המורה מאחר שאמרנו שנפטר באהבה רבה מצרכת המורה והנה לדעת רבתינו הארפתים שכתבנו שזו פטורת כל היום מה שאין כן באהבה רבה יש לברך אותה עכ"ל: **יא** ואם ישן כתב א"א ז"ל בתשובה שאף ביום אם ישן שינת קבע וכו'. גם בפסקים (סי' יג) כתב כן וכמו שכתבתי בסמוך אלא מפני שסוף דברי התשובה לא כתב בפסקים כתב רבינו כל הדברים בשם התשובה: **ובתוב** בהגות מיימוניות פ"ו מהלכות תפלה (א"ת ט) בשם רבינו שמתה ששינה ומרתן מפסיקים ואס נא ללמוד אחריהם צריך לברך שהן היסח דעת כי אי אפשר לו ללמוד

דרכי משה

אהבה רבה דאע"פ דמתחיל ללמוד מיד אחריה דהיינו שקורא קריאת שמע לא מהני אס הפסיק אח"כ אלא צריך ללמוד גם כן שאר דברים מיד וכמו שכתב רבינו בעל הטור דוק בדברי אשר"י ותמצא וכן כתב מהרש"ל (בשו"ת סי' נג) ממש) וכבר כתבתי לעיל סימן מ"ו דאנו נוהגים לשנות מיד איזה משניות ולקרות ברכת כהנים ואס כן אנו יוצאים לכולי עלמא:

7 (ב) (ו"י ת) נראה דאין דברי בית יוסף ולא דברי מהר"י אבוהב נכונים בכאן כי האמת כי גם הרא"ש סבירא ליה דגם בברכת התורה צריך ללמוד מיד אחר הבדחה וכמו שכתב רבינו הטור והמדקדק בדברי הרא"ש יראה שכן הוא ולא סבירא ליה להרא"ש דיש לחלק בין אהבה רבה לברכת התורה אלא דברכת התורה אס התחיל ללמוד מיד אחריה סגי ליה אפילו אס הפסיק אח"כ מה שאין כן בברכת

דרישה

סעודה לישב בסוכה ויש לומר דשאני תורה שאינו מייאש עצמו דכל שעה אדם מחויב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלי הפסק אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה כו' עכ"ל ר"י הביאו ב"י וכבר כתבתי בסמוך בשם ר' יונה והמרדכי שגם דעתם

סעודה לישב בסוכה ויש לומר דשאני תורה שאינו מייאש עצמו דכל שעה אדם מחויב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלי הפסק אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה כו' עכ"ל ר"י הביאו ב"י וכבר כתבתי בסמוך בשם ר' יונה והמרדכי שגם דעתם

בהפסיק ביניהם אין הזכרה מתיחסת אל המעשה ובעי
 לזרכי ברכה חדשה. אלא שאכתי יל"ע זה אם הלכה זו
 נאמרה בזכרה שהזכרה זריכה להיאמר בשעה ובאופן
 המינכר שהיא מתיחסת אל מעשה המצוה כדי שיהי על
 הזכרה שם ברכת המצוה וע"כ דין הוא בזכרה גרידא,
 או שדין הוא במעשה המצוה שמעשה שאין ניכר
 שהזכרה מתיחסת אליו הוא מעשה שאין הזכרה היא
 חלה עליו וממילא מתחייבת ברכה חדשה, ואם לא
 נתיחס שום מעשה אל הזכרה ממילא נמי לא הוא
 ברכת המצוה. או אפשר שגם אמ"ל שאינו דין בזכרה
 לעצמה לאשוויי עלה שם ברכת המצוה אלא דין הוא
 בהתיחסות הזכרה אל המעשה והוא גדר הלכתא זו
 דהיכרא מ"מ אכתי הספק במקומו עומד אחר דבעינן
 היכרא מאיזה טעם שיהיה, מ"מ אכתי יש לזכר אימתי
 אותו היכר זריך להיות בפועל אם בזכרה ובשעת
 הזכרה שזריך שמהי מוכיחה על מה היא נאמרת, או
 שבמעשה שהמעשה זריך להיות ניכר שהוא מתיחס אל
 ברכה.

→ והנה בז"י (סי' מ"ז ד"ה וקשה) הקשה למאי דס"ל
 להחוס' והראשו' ז"ל שבזכרה"ת בכל גווני אי"צ
 כלל לשנות על אחר מאי שנה ברה"ת מכל ברכות
 המצוות והנהנין שאין להפסיק בין ברכה למעשה, ותירך
 ח"ל: ונ"ל דשאני ברכת המוציא שאין הזכרה באה אלא
 על הנאת האכילה וכן ברכות המצוות אינן באות אלא
 על עשיית המצוות, והאכילה והמצוות אינם דברים
 שזריך לעשותן תמיד, ומשו"ה כשעושה אותם זריך שלא
 יפסיק ביניהם להוכיח שהזכרה חוזרת על האכילה או
 על עשיית המצוה, אבל ח"ת כיון שאדם מחויב שלא
 להפסיק מלהחמסק בו כלל כשבא ללמוד כמה שעות
 אחר שזריך לא מוכחא מילתא שקורא בלא ברכה דאיכא
 למימר כשהשכים בירך ושנה לאלתר, עכ"ל. והד' ז"ב,
 ובפרט מש"כ בסיפא שמשום דאיכא למימר שכשהשכים
 בירך ושנה לאלתר על כן אי"צ כלל שיסנה לאלתר אפי'
 מחלה.

אכן כבר כתב הרשב"א ז"ל שאין ברכות ק"ש
 ברכות של ק"ש ממש כזכרת המצוה, ושם בזה
 כמה דרכים בראשו', עמשנ"ת בס"ד לעיל סי' ב'
 באורך.

סימן יט

שנה על אתר בברה"ת ובאה"ר

א. י"א ב'. השכים לשנות וכו' משקרא ק"ש אי"צ
 לזכר שכבר נפטר באהבה רבה.
 ובירושלמי אי' והוא ששנה על אחר. ונחלקו בזה הראשו'
 ז"ל במאי איירי הירו' ואי קיי"ל כוותי' או שחלמודין
 פליג עלה, שדעת החוס' ורבינו יונה והמרדכי בסוגיין,
 וכן הטור בס"י מ"ז והרא"ש ז"ל לפמ"ש הב"י בדעתם,
 שבזכרה"ת אי"צ שיסנה על אחר כלל אפי' להירו' שלא
 הזריך לשנות על אחר אלא בפועל עצמו באה"ר גרידא,
 וגם בזה הצבלי פליג עלי' וכוותי' קיימ"ל שאי"צ שיסנה
 על אחר אפי' באה"ר ולא דמי לשאר ברכות המצוות
 והנהנין שזריך לסמוך ברכה למעשה. אמנם הרמב"ם
 ז"ל בפ"ו מהל' תפלה הי"א והסמ"ג במ"ע י"ט פליגי
 וס"ל שלכו"ע זריך לשנות על אחר בין בזכרה"ת ובין
 בפועל עצמו באה"ר, ולז"י הגר"א ז"ל (סי' מ"ז סק"ו)
 כ"ה דעת הטור והרא"ש ז"ל נמי, ולדצריהם דין
 ברה"ת בזה כדין כל הזכרות שזריך לסמוך ברכה
 למעשה ואם הפסיק חוזר ומזכר. ולמעשה עי' שו"ע
 סי' מ"ז ס"ח ומשנ"ב שם סק"ח. ופלוגתיהו ז"ב,
 פלוגת' דהראשו' ז"ל ופלוגת' דהצבלי והירו' להחוס'.
 ובכלל זה דעת החוס' ודעימי' ממה שהקשו עליהם
 מ"ש ברה"ת מכל הזכרות שהז"י האריך לתרך וית'
 דבריו בעזה"י.

ב. וי"ל בזה שנה גדר סמיכת ברכה למעשה צה"ל
 ברכות הוא להלכתא היא דבעינן שיהי
 מינכר ומתחזי שהזכרה היא על המעשה, שע"כ

אמנם לפמש"נ פי' דבריו הוא שאע"פ שסיבת סמיכות הצרכות למעשה הוא כדי להוכיח שהצרכה חוזרת על המעשה מ"מ אין זה דין בצרכה שחאמר בזמן ובאופן המינכר, שאל"כ לא הייתה מועלת ברה"מ דשחרית אם לא שנה על אחר אחר דליכא עלי' שום היכרא כלל, אלא דין הוא במעשה המחויב בצרכה שכל היכא שנעשה מעשה שאין ניכרת עליו שייכות לצרכה הראשונה שקדמה הרי הוא מחויב בצרכה בפני"ע, ועל כן בכל המצוות והאכילות כיון שכל מעשה מצד ההיכר אפשר שהוא המעשה הראשון באתו היום אחר שאין ביום אלא חייב נטילת לולב אחת וחייב הנחת תפילין אחת על כן כל מעשה עומד בפני"ע וממילא הוא מחויב בצרכה בפני"ע, אבל בצרה"מ כיון שח"מ הוא חייב נמשך בכל היום כולו ע"כ כל לימוד מצד ההיכר איננו ראשון באתו היום וממילא אינו עומד בפני"ע אלא נסמך אל הצרכה הראשונה, וזה פי' מש"כ ה"י "כשבא ללמוד כמה שעות אחר שצריך לא מוכחא מילתא שקורא בלא צרכה דאיכא למימר כשהשכים צריך ושנה לאלתרי". (עוכ"ש ה"י תי' שני ע"ש).

ובזה נתבארה דעת החוס' והרר"י ז"ל שאי"צ שיטנה על אחר בצרה"מ שאף שאיכא הלכתא של מינכר ומתחזי בצרכות מ"מ הלכתא היא במעשה ולא בצרכה, ובשעת הצרכה יכולה הצרכה להיות ולהיאמר אף בשלא יוסמך לה המעשה באופן הניכר כלל, ובלבד שיהי' ניכר על המעשה שהוא נסמך אל צרכה. וזהו פליגי עליהו הרמב"ם והסמ"ג (ולגרי"א אף הטור והרא"ש) וס"ל שדין מינכר הוא דין בצרכה [או לכה"פ אף בצרכה] שתיאמר באופן המינכר, או כדי לאשוויי עלה שם צרכת המצוה או משום התיחסות הצרכה אל המעשה כמש"נ ומ"מ דין הוא בצרכה שתיאמר בשעה ובאופן המינכר שהיא נסמכת אל המעשה, ועל כן בצרכת התורה נמי יש לו לשנות על אחר בסמיכות לצרכה. [אוי"ל בפשטות

דפליגי בעיקר ס' ה"י דמיקרי מינכר שמחודשת היא].

ג. **אלא** שלהחוס' ורבינו יונה ז"ל נחחדש צירושלמי שאע"פ שבצרה"מ אי"צ שיטנה על אחר וכמש"נ טעמא דמילתא דדין ניכר הוא במעשה ולא בצרכה, מ"מ זהו דוקא כאשר סיבת ההיכרא היא כדי לייחס את הצרכה אל המעשה, אבל בצרכת אהב"ר בעי' שיהי' מינכר מטעם אחר והוא כדי לאשוויי עלה שם בצרה"מ שאין עיקרה לכך, וזהו ודאי נדון ודין בצרכה עצמה שהצרכה תחשב לצרכת התורה ואינו דין במעשה, על כן בצרכה זו ס"ל להירו' דשפיר בעינן שיטנה על אחר שאל"כ לא תהא צרכתו עולה לצרכת התורה.

ובזה א"ש נמי מאי דלא מהניא סמיכת ק"ש לזה"ר לענין זה אע"פ שד"מ היא ובעי' שיטנה פרק אחר, ובז"י כתב משום שק"ש לענין זה כדברי תפילות ותחנונים. וז"ע מאי שנא כיון שבנדריס ח' ומנחות ז"ט אי' שיכול אדם לזיי"ח מצות ח"ת דוהגיט בו יומם ולילה בק"ש שחרית וערבית. שו"ר שכן הקשה בס' חקרי לב חאו"ח סי' ט' וסליק בז"ע. אמנם לפמשנ"ת א"ש היטב, שכיון שמינכר ומתחזי בעינן על כן בקרי"ש לא סגי אחר שקורא דרכו כבכל יום ולא מינכר ומתחזי זה מאי דבעי לאשוויי באתו יום לצרכת אה"ר בצרכת התורה. וכ"כ לפרש צבי' הגר"א ז"ל בשו"ע שם ושע"כ ודאי הוא שק"ש לא מהניא לענין זה וליכא לאסתפוקי זה. וכ"כ כונת הרא"ש ז"ל שכ' שהיי' דוקא בצרכה של אה"ר דלא מתחזי לשם ברה"מ אלא בשונה על אחר.

אמנם בשו"ע שם סעי' ח' נסתפק בזה אי סגי בק"ש לענין זה, ודעת הראב"ד ז"ל המו' בחי' הרשב"א להדיא שק"ש מועיל לזה. וסברתם היא שאחר שכן ההלכה והמציאות שק"ש תורה היא ויוצא זה משום ח"ת א"כ שפיר מיקרי מינכר ומתחזי במה שקורא מיד דכו"ע ידעי שק"ש תורה היא. ובפרט להמבואר מדברי

14

ד"ר. ברכות יא, ב: ה. רמב"ם בפרק ז' מהלכות חפלה יג והלכה י ורבינו יונה ברכות ה, ב ד"ה מאי מנחך ואצדריה עמוד מג והמנהיג סימן ין וכתב הר"ל"ש [ברכות פ"א סימן יג] והטור שיש אומרים לעסוק בדברי תורה וכן הוא נוסח אשכנזי ופאלאנז:

י. מוספות בפרק (י) [1] דברכות [מ], א ד"ה כל] ובפרק י' לפסיקס [קד, ב ד"ה כל] ובפרק קמא דכמויות [מ, א ד"ה שהלך בשם ר"ת והר"ל"ש בסוף פרק קמא דברכות [סימן יג ורבינו יונה ע"ס ד"ה והא ומרבי ברכות רמז לא ורש"י ברכות יא, ב ד"ה ור' יתמן]:

י. ברכות י"א [ע] [מ] [מסופות ע"ס ד"ה ע"ס ד"ה ולפי ומרבי ע"ס רמז ח והר"ל"ש ע"ס ורבי ד"ה ומשמע דעת הטור, לעומת ירושלמי ע"ס [פ"א הלכה ה]:

ציונים דר"מ"א

ג) רמב"ם פרק ז' מהלכות חפלה יג והלכה ין ורש"י [ברכות יא, ב ד"ה ורבי יתמן] בשם [בעל] המאור [ע"ס ה, ב ד"ה מאין] ואבודרהם [עמוד מד]: ד) רד"ק משה אורח א"י: ה) ב"י [ד"ה ומ"ש רש"י למן]:

ג ע"ד דברי תורה. נוסח אשכנזי לעסוק בדברי תורה, לקאי על עסק המורה. אבל על דברי תורה משמע דקאי נמי על עסק המצוות (ב"ח ד"ה וטקסא טור ואצדריה עמוד מג). גר יכול לברך ג"כ אשר צמר צנו וכו' (אגרת הרמב"ם סימן ט"ו כנסת הגדולה הגה"ע):

ד עם וי"ו. דברכה א' היא. דאלו הייתה ברכה בפני עצמה הייתה פותחת בצדוק, ואע"ג דקמוכה לתצרתה היא, מכל מקום כיון דברכות קצרות הן הוה להו לפתוח בצדוק, מדי דהו אצרכת הדלה שפותחת (בברכות) [בצדוק] י

י אומר (ד) והערב נא ד עם (ה) וי"ו: הגה [ה] ויש אומרים בלא וי"ו [ז] וכן נהגו (ה) [ו] אבל ה יומר טוב לומר (י) ב"י"ו:

י ברכת אהבת עולם פומרת ברכת התורה (ו) א א למד (י) מיד בלי הפסק: הא דלא מצרכין על המורה על המורה לאחריהם, וכמו שכמוז פרק בא סימן [מה] נא, בן. ואע"ג דבצדוק מצרכין לאחריהם, הכס תקנת משה ועזרא היא [בצא קמא פ"ב א], ועל התקנות מצרכין דאשכחן צהלל [פוסה גע, א] ובמגילה [מגילה כא, ב], ע"כ. והוא דלמדין ברכת אשר צמר צנו שפיתח צדוק, מירך רבינו יונה [בברכות ה, ב ד"ה והא] מפני שדרך לאומרה בפני עצמה כשמצרכין על המורה לצדוק. דבר רי"ף [ע"ס] אימא נוסח הברכה כולו יודעי שכן ולומדי מורתך לשמה, ובצמרא [ע"ס יא, ב] ואשר"י [ע"ס פ"א סימן יג] וטור לימיה, וגראה דמכל מקום יש לכוון כשאומר הערב נא שתייה המורה ממוקה עלינו, שנמעק נה לשמה ולא לכוונה אחרת חלילה. וכמו הטור ויכוון בצרכנו על מעמד הר סיני אשר צמר צנו מכל האומות וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה ללי חמדתו שהיה משמשע [בנה] ככל יוס, עכ"ל. וגראה לי עוד שתקנו לחמוס נתן המורה שיש נמשמעו לשון הוה, ולא נתן נגשון עבר, אלא הכוונה שהוא יצברך נתן לנו ממיד ככל יוס מורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה [ו] ממציא לנו הוא יצברך בה טעמים חדשים, וכמו שאמרין [עירובין ג, ב] על ד"ה ירוך ככל עם [משל ה יט] מה התנוק הזה כו'. ועיין סימן ק"י [פ"ק ח] כתבתי נוסח א' שיש להחפלה קודם הלימוד: (ו) א א למד. כן כתבו המוספות [ברכות יא, ב ד"ה שכתב] והר"ל"ש [ע"ס פ"א סימן יג] והמרדכי [ע"ס רמז כו] ו"ו, ירושלמי [ע"ס פ"א הלכה ה] אימא והוא ששנה על אחר, פירוש מיד שלמד באותו מקום, משמע דאם הפסיק בינתיים אחר קריאת שמע צריך לברך ברכת המורה, ופסק ר"י דדוקא אהבה רבה דלא הו עיקר ברכה לברכה המורה אלא לקריאת שמע אימקן, ולהכי צעי ששנה על אחר ואם לא ילמוד מיד דלינה פוטרת, אלא ברכת צמר צנו וברכה לעסוק צמורה שניתקנו עיקר לברכה המורה, היא פוטרת כל היום, אלא כשמשימים לעסוק צמורה צריך לברך, ועל זה אנו סומכים שאין אנו לומדים מיד אחר אהבה רבה, שאנו טרודים והולכים כך בלא לימוד פעמים עד חצי היום או יומר כו'. ואין להקשות מאי שגא מטובה שצריך לברך בכל פעם שאוכל לישב בצוכה, ד"ל שאני מורה שאין מייאש דעמו, דכל שעה אדם חייב ללמוד דכתיב [יהושע א, ח] והגית צו יומם ולילה, והו כמו יושב כל היום ולומד, אלא צו כוכה יש שעה קטנה לאחילה, עכ"ל. מבואר מדברייהם, דלענין ברכת המורה אין צריך שילמוד תפך אחר הברכה, ואין זה דומה לשאר עשיית מצוות שצריך לקיים המצוה תפך אחר הברכה,

סימן ט' ספיך ב"י. ואז פוטרת [לימוד של כל היום]:

והוא שיש לומר על כל א' בפני עצמה, על הנר ועל המשמים: ה יותר טוב וכו'. משום [דאף] [שהרין] [הסוכרים דברכה אחת היא אם אמרה בלא וי"ו] מפסיק באלמע הברכה (ב"ח ד"ה ומ"ש י"ש). ובכוונות [ספר הכוונות ד, א; ע"ס הכוונות עיין נוסח התפלה] כתב שהאר"י נהג לענות אמן בינתיים, דקפידא ליה דברכה בפני עצמה היא, עכ"ל: [ו] א א למד מיד. (עין סימן ט' ספיך ב"י). ואז פוטרת [לימוד של כל היום]:

שערי תשובה

ללמוד מיד, ע"ש. ועיין במחזיק ברכה [אות ד] שכתב ליישב מההוא דסימן קמ"א [ספיך ב] דהעולה לתורה יקרא בנחת עם הש"ן שלא תהיה ברכתו לבטלה. עיין שם ורבינו [סיף ג] ובפרי חורש [אות ב] ושאלות יעבך חלק א' סימן ע"ה ובשורית זקן אהרן סימן סמ"ך. ונראה להתמיר שאף שאינו רוצה ללמוד בעצמו רק שומע מאחר שלומד ושותק, שיברך ברכת התורה קודם, ולא דמי להרהור בלבד: (י) ב"י"ו. עיין באר היטב. ובשלמי צבור [נו, ב] כתב טעמא האר"י דיל שכהיה שומע מפי אחרים (היו) [היה] עונה אמן, לפי שיש חומר משני צדדים, או בביטול עניית אמן או בעניית אמן לבטלה, ולפי שעל כרחינו להכריע לצד אחד, הכריע דעתו הקדושה והרחבה להך צד דשתי ברכות הם ועונה אמן. מה שאין כן כשהיה אומר ברכת התורה לעצמו לא רצה להכניס עצמו בתגר זה להכריע בפלוגתא, כיון דאפשר לצאת ידי שניהם, והיה אומר והערב נא ברא"ו שהיא מלחא דשריא לתרווייהו [י]. וכתב שאפשר גם דעת הרמ"א כן.

[פ"ק ד]: (י) ב"י"ו. כי מה יאלו ידי כל הדיעות, אלא אם תאמר בלא וי"ו הוה אומר שברכה בפני עצמה היא והיה עונה אמן אחר לעסוק בדברי תורה, ואפילו הכי היה אומר והערב נא, ספר ענין ומלוה [עמוד כא], וכן כתב ה"ד אהרן [הנה"ט], דלא כפי הדש [אות ו], ע"כ. וכל"ס [בני חמדות ברכות פ"א] אות פ"ג כתב לענות אמן אחר לעסוק בדברי תורה שפיקא הו, עיין בשערי כנסת הגדולה [הנה"ט] אות ב [במשנת מטה יוסף חלק ב' [א"ר] סימן ט': (ז) מיד. ואז פוטרת לימוד של כל היום, [מ"א פ"ק ו]. דדוקא בברכה אהבה רבה צריך ללמוד מיד, דלא הו עיקר ברכה לברכה המורה אלא לקריאת שמע אימקן, אלא ברכת [אשר] [מ]. צנו וברכה

[ג] [פ"ק ה] על דברי תורה. כן הוא גירסת הר"ף [ברכות ה, ב] והרמב"ם [תפלה ז, י], וכן כתבו תלמידי רבינו יונה [ע"ס ה, ב ד"ה מאי מנחך] שכן הוא בנוסחאות המדויקות. ונוסחתינו לעסוק בדברי תורה, וכן הוא ברא"ש [ע"ס פ"א סימן יג] וטור בשם קצת נוסחאות. ועיין באר הגולה [אות ה]: [ד] [פ"ק ו] אומר כו'. רש"י שם [ברכות יא, ב ד"ה ור' יתמן] דהכל ברכה אחת, וכן כתבו תוספות שם

ולפי זה יש לומר [לזמן לומדים עינין ממוך הספר שיהיו להוציא קצת דברי תורה צפה אחר הברכה: (ד) והערב נא עם וי"ו. דקפידא ליה כל מטבע קצר ולאחריה ברכה לא הוה כשאר ברכה הקמוכה לתצרתה, ואצדריה לפתוח בצדוק, אלא ודאי דמד ברכה היא עם שלפניה, ומהר"י לוריא [ע"ס הכוונות עיין נוסח התפלה] כתב שיש לומר אמן אחר ברכה לעסוק בדברי תורה קודם והערב: (ה) אב"ל יותר טוב וכו'. כי מה יאלו ידי כל הדיעות. אלא אם תאמר בלא וי"ו הוה הערב נא ברכה בפני עצמה, והוה הפסק לאומרה דיעה שפיקא לה ברכה אחת היא. וכתב הרשב"א [ש"ת מ"ז סימן תקמ] לאחריה, משום דהוה מלוה, ואין מצרכין על המצוות לאחריהם, וכמו שכמוז פרק בא סימן [מה] נא, בן. ואע"ג דבצדוק מצרכין לאחריהם, הכס תקנת משה ועזרא היא [בצא קמא פ"ב א], ועל התקנות מצרכין דאשכחן צהלל [פוסה גע, א] ובמגילה [מגילה כא, ב], ע"כ. והוא דלמדין ברכת אשר צמר צנו שפיתח צדוק, מירך רבינו יונה [בברכות ה, ב ד"ה והא] מפני שדרך לאומרה בפני עצמה כשמצרכין על המורה לצדוק. דבר רי"ף [ע"ס] אימא נוסח הברכה כולו יודעי שכן ולומדי מורתך לשמה, ובצמרא [ע"ס יא, ב] ואשר"י [ע"ס פ"א סימן יג] וטור לימיה, וגראה דמכל מקום יש לכוון כשאומר הערב נא שתייה המורה ממוקה עלינו, שנמעק נה לשמה ולא לכוונה אחרת חלילה. וכמו הטור ויכוון בצרכנו על מעמד הר סיני אשר צמר צנו מכל האומות וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה ללי חמדתו שהיה משמשע [בנה] ככל יוס, עכ"ל. וגראה לי עוד שתקנו לחמוס נתן המורה שיש נמשמעו לשון הוה, ולא נתן נגשון עבר, אלא הכוונה שהוא יצברך נתן לנו ממיד ככל יוס מורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה [ו] ממציא לנו הוא יצברך בה טעמים חדשים, וכמו שאמרין [עירובין ג, ב] על ד"ה ירוך ככל עם [משל ה יט] מה התנוק הזה כו'. ועיין סימן ק"י [פ"ק ח] כתבתי נוסח א' שיש להחפלה קודם הלימוד: (ו) א א למד. כן כתבו המוספות [ברכות יא, ב ד"ה שכתב] והר"ל"ש [ע"ס פ"א סימן יג] והמרדכי [ע"ס רמז כו] ו"ו, ירושלמי [ע"ס פ"א הלכה ה] אימא והוא ששנה על אחר, פירוש מיד שלמד באותו מקום, משמע דאם הפסיק בינתיים אחר קריאת שמע צריך לברך ברכת המורה, ופסק ר"י דדוקא אהבה רבה דלא הו עיקר ברכה לברכה המורה אלא לקריאת שמע אימקן, ולהכי צעי ששנה על אחר ואם לא ילמוד מיד דלינה פוטרת, אלא ברכת צמר צנו וברכה לעסוק צמורה שניתקנו עיקר לברכה המורה, היא פוטרת כל היום, אלא כשמשימים לעסוק צמורה צריך לברך, ועל זה אנו סומכים שאין אנו לומדים מיד אחר אהבה רבה, שאנו טרודים והולכים כך בלא לימוד פעמים עד חצי היום או יומר כו'. ואין להקשות מאי שגא מטובה שצריך לברך בכל פעם שאוכל לישב בצוכה, ד"ל שאני מורה שאין מייאש דעמו, דכל שעה אדם חייב ללמוד דכתיב [יהושע א, ח] והגית צו יומם ולילה, והו כמו יושב כל היום ולומד, אלא צו כוכה יש שעה קטנה לאחילה, עכ"ל. מבואר מדברייהם, דלענין ברכת המורה אין צריך שילמוד תפך אחר הברכה, ואין זה דומה לשאר עשיית מצוות שצריך לקיים המצוה תפך אחר הברכה,

(ו) א א למד (י) מיד בלי הפסק:

הא דלא מצרכין על המורה לאחריהם, וכמו שכמוז פרק בא סימן [מה] נא, בן. ואע"ג דבצדוק מצרכין לאחריהם, הכס תקנת משה ועזרא היא [בצא קמא פ"ב א], ועל התקנות מצרכין דאשכחן צהלל [פוסה גע, א] ובמגילה [מגילה כא, ב], ע"כ. והוא דלמדין ברכת אשר צמר צנו שפיתח צדוק, מירך רבינו יונה [בברכות ה, ב ד"ה והא] מפני שדרך לאומרה בפני עצמה כשמצרכין על המורה לצדוק. דבר רי"ף [ע"ס] אימא נוסח הברכה כולו יודעי שכן ולומדי מורתך לשמה, ובצמרא [ע"ס יא, ב] ואשר"י [ע"ס פ"א סימן יג] וטור לימיה, וגראה דמכל מקום יש לכוון כשאומר הערב נא שתייה המורה ממוקה עלינו, שנמעק נה לשמה ולא לכוונה אחרת חלילה. וכמו הטור ויכוון בצרכנו על מעמד הר סיני אשר צמר צנו מכל האומות וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה ללי חמדתו שהיה משמשע [בנה] ככל יוס, עכ"ל. וגראה לי עוד שתקנו לחמוס נתן המורה שיש נמשמעו לשון הוה, ולא נתן נגשון עבר, אלא הכוונה שהוא יצברך נתן לנו ממיד ככל יוס מורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה [ו] ממציא לנו הוא יצברך בה טעמים חדשים, וכמו שאמרין [עירובין ג, ב] על ד"ה ירוך ככל עם [משל ה יט] מה התנוק הזה כו'. ועיין סימן ק"י [פ"ק ח] כתבתי נוסח א' שיש להחפלה קודם הלימוד: (ו) א א למד. כן כתבו המוספות [ברכות יא, ב ד"ה שכתב] והר"ל"ש [ע"ס פ"א סימן יג] והמרדכי [ע"ס רמז כו] ו"ו, ירושלמי [ע"ס פ"א הלכה ה] אימא והוא ששנה על אחר, פירוש מיד שלמד באותו מקום, משמע דאם הפסיק בינתיים אחר קריאת שמע צריך לברך ברכת המורה, ופסק ר"י דדוקא אהבה רבה דלא הו עיקר ברכה לברכה המורה אלא לקריאת שמע אימקן, ולהכי צעי ששנה על אחר ואם לא ילמוד מיד דלינה פוטרת, אלא ברכת צמר צנו וברכה לעסוק צמורה שניתקנו עיקר לברכה המורה, היא פוטרת כל היום, אלא כשמשימים לעסוק צמורה צריך לברך, ועל זה אנו סומכים שאין אנו לומדים מיד אחר אהבה רבה, שאנו טרודים והולכים כך בלא לימוד פעמים עד חצי היום או יומר כו'. ואין להקשות מאי שגא מטובה שצריך לברך בכל פעם שאוכל לישב בצוכה, ד"ל שאני מורה שאין מייאש דעמו, דכל שעה אדם חייב ללמוד דכתיב [יהושע א, ח] והגית צו יומם ולילה, והו כמו יושב כל היום ולומד, אלא צו כוכה יש שעה קטנה לאחילה, עכ"ל. מבואר מדברייהם, דלענין ברכת המורה אין צריך שילמוד תפך אחר הברכה, ואין זה דומה לשאר עשיית מצוות שצריך לקיים המצוה תפך אחר הברכה,

באר היטב

לפי זה יש לומר [לזמן לומדים עינין ממוך הספר שיהיו להוציא קצת דברי תורה צפה אחר הברכה, [ע"ס פ"ק ג]: (ג) ע"ל. וכן גירסת האר"י [ע"ס הכוונות עיין נוסח התפלה]: (ד) ב"ו. כתב באגרת הרמב"ם דגם הר"י יכול לברך כן, מ"א [פ"ק ג], עולת ממד [פ"ק א]. וצריך לומר ולומדי מורתך לשמה, ב"ח [ד"ה ומ"ש רימא] ושיירי כנסת הגדולה [הנה"ט] אות ב. וי"ו להחפלה על צניו שיהיו לומדים, וכן טולא ניגע לרין ולא נלד לכהלה, [ע"ס זקנים פ"ק א]: (ה) וי"ו. דברכה אחת היא, דאלו הייתה ברכה בפני עצמה הייתה פותחת בצדוק, ואע"ג דקמוכה לתצרתה היא, מכל מקום כיון דברכות קצרות הן הוה לה לפתוח בצדוק, מדי דהו אצרכת הדלה שפותחת בצדוק אף על פי שהן קצרות, כיון שהן קצרות. והיש אומרים ספידא להו דשאי ברך הדלה שאין קמוכות, שאם רצה אומר כל א' בפני עצמה, עיין מ"א הוה הערב נא ברכה בפני עצמה, והוה הפסק לאומרה דיעה שפיקא ליה ברכה א' היא, והאר"י ו"ל היה אומר שברכה בפני עצמה היא והיה עונה אמן אחר לעסוק בדברי תורה, ואפילו הכי היה אומר והערב נא, ספר ענין ומלוה [עמוד כא], וכן כתב ה"ד אהרן [הנה"ט], דלא כפי הדש [אות ו], ע"כ. וכל"ס [בני חמדות ברכות פ"א] אות פ"ג כתב לענות אמן אחר לעסוק בדברי תורה שפיקא הו, עיין בשערי כנסת הגדולה [הנה"ט] אות ב [במשנת מטה יוסף חלק ב' [א"ר] סימן ט': (ז) מיד. ואז פוטרת לימוד של כל היום, [מ"א פ"ק ו]. דדוקא בברכה אהבה רבה צריך ללמוד מיד, דלא הו עיקר ברכה לברכה המורה אלא לקריאת שמע אימקן, אלא ברכת [אשר] [מ]. צנו וברכה

ביאור הגר"א

ואין ראיה מברכות השחר, שכל אחת בפני עצמה היא, כמו שכתוב שם [ברכות ה, ב] כד לביש כו', וכן כתבו תוספות שם בברכות [מ, א ד"ה כל]. אבל ברכה זו, אין דברכה בפני עצמה היא, אינה פותחת בצדוק, משום שמסובה לחבירתה. ומה שכתב ר"ת [תוספות פסחים ע"ה ח"ו וכתובת סם] דברכות קצרות פותחות בצדוק אף בסמוכות, ליחא, דבידולשמי [ברכות פ"א הלכה ה] פריך והוה הברלה. וישנו רבי היה מפוזר. וכו' הקשו תוספות דפסחים ק"ד ב' ד"ה תוך. ומברכת

ט. כ"י (ד"ה ואם לא) למירון ע"י (והש"ס) כ"ט
 י. נ ד"ה הש"ס:
 י. כ"י (ש"ס) כ"ט
 י. נ ד"ה עברו ורבי יונה
 [ש"ס] והמדרש [ש"ס]:
 כ. כ"י [ש"ס] ד"ה
 ומשמע [ש"ס] הרמב"ם
 [ש"ס] י. ו. ומשמע שם
 כ"ט מש"ס [ש"ס]:
 ל. כ"י [ש"ס] ש"ס
 קמ"ה [ש"ס] י. ו. ורבי
 [ש"ס] כ"ט ר"מ:
 מ. ט"ו כ"ט [ש"ס]
 נ. כ"י [ש"ס] כ"ט
 ו. ורבינו שם
 מ"מ [ש"ס] כ"ט
 כ"ט [ש"ס] כ"ט
 ז. אלו [ש"ס] כ"ט
 א"י:
 ט. כ"י [ש"ס] כ"ט
 ה' [ש"ס] כ"ט
 ו. ש"ס [ש"ס]:

ז אין בכך כלום. ולא דמי לכל הנכרות שאסור להפסיק בין
 הנכרה לנמוזה כמו שכתוב סימן (ר"י) [ר"ו] [ש"ס] ג. שא"י הכל
 דמנוה להגות יומם ולילה, וא"כ לעולם ליכא היסמ הדעת.
 ח ברכת כהנים. וכיון דאמרין לכו מטעם לימוד, אומרים אותן
 ואפילו קודם אור הנקר (ל"ח דבר
 ממהות נכרות פ"א אות עה), ללא
 כרש"ל שכתב שמונה [סימן מ"ו]
 לומר קודם אור הנקר פסוקים
 אחרים כיון שאין נשואות כפיים
 צלילה: ט ב"ן שדעתו
 דחזור. משמע דמי שאין דרכו
 ללמוד ונמלך ללמוד לרץ לנבך,
 וכן כתב הר"ש בתשובת כלל ד'
 סימן כ': י. וברח"ק. דהא לרץ
 ללמוד דיני בית הכסא ומרחץ:
 יא שינת קבע. ול"ח [דבר ממהות
 נכרות פ"א אות עו] כתב שרש מהר"י
 גינצבורג נהג לנבך כשישן ביום:
 יב כ"ז זמן שלא ישן. משמע
 דאם נעור כל הלילה אין לרץ לנבך
 צנקה. ול"ח, דבשלמא לנבך
 הטור דקב"ח ליה (י) דבשינה תליא

א (ז) ויש להסתפק אי בני בקורא (י) קריאת
 שמע סמוך לה מיד בלי הפסק ולכן יש ליהדר לברך
 ברכת התורה קודם אהבת עולם:
 ב י. יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת התורה
 ללימודו ז' אין בכך כלום. והנכון שלא להפסיק
 ביניהם י' וכן נהגו לומר פרשת ח ברכת כהנים סמוך
 לברכת (ט) התורה:
 ג [ח] אם הפסיק מלמוד ונתעסק בעסקיו
 (ח) ט ב"ן שדעתו (י) לחזור וללמוד לא הוי הפסק
 [ט] והוא הדין לשינה י' וברח"ק ובית הכסא דלא הוי
 הפסק:
 יא י. יש שינת קבע ביום על פסחו (ט) הוי הפסק
 י. ויש אומרים דלא הוי הפסק (י) וכן נהגו:
 יב י. אף אם למד בלילה הלילה הולך אחר היום
 שעבר ואינו צריך לחזור ולברך יב [כ] בל זמן
 שלא (י) ישן:

כל שכן בברכת המורה. וזה פשוט, דאי לא תימא הכי קשה אותן שאינן לומדים כלל ביום, וכי סלקא דעתך שמתכריח ברכה לנעלה
 מ"ז בשמירת, אלא פשוט דיוצאים בקריאת פרשת הממיד כמו שכתבתי. ואין צדי לומר כה, אלא דכתיב כן לרבותא דלמלא, דאפילו
 נמקום שאין אומרים פרשת הממיד בשמירת הוה ג"כ הימ, אע"פ שמפסיקין בין לימוד ובין הנכרה, כן נראה לי: (ז) ויש
 דהתפסק בו. ד"ל דקריאת שמע הוה כדברי מפלה, והוכיח כ"י [ש"ס] ד"ה ואם לאן סברא זאם מדליטריך בירושלמי [ש"ס] ששונה על
 אחר, והלא נלאו הוה לומד מורה נכל יום אחר אהבה רעה נמה שקורא קריאת שמע: (ח) ב"ן שדעתו בו. ללאורה משמע
 מזה באין דעמו לחזור, כגון שיש לו עם קטע ושאר היום יולא לעסקיו, ואזמין ליה נאיה יום שאינו יכול להסתפק בעסקיו ומתוך
 כך הוה חוזר ללימודו, לרץ לנבך שנית, דהוה כמו נמלך. אכל אין האמת כן, דכבר נבאר לעיל [פ"ק] ה' העעם שאין הפסק מפסיד
 כלום מטעם שחיוז הלימוד ממיד רובן עליו אלא שהטעמה פוטרתו, וכל עשה שאינו ערוד מל עליו החיוז, על כן אין לרץ לחזור
 ולנבך, ולאו דעמו תליא מלמא. ומו אדרבה אמרין דמסתמא הוה דעמו אס ידמן שיוכל ללמוד אפילו בשעה שאינו רגיל ללמוד,
 שלמוד. וכן מורה לשון השו"ע שאומר כיון שדעמו לחזור, ולא אמר אס דעמו לחזור, אלא מסתמא אמרין דעמיה כן: (ט) הוי
 הפסק. נראה טעמו דשינת קבע אפילו ביום הוה אחר השינה כמו בשמירת דעשה כנראה מדה:

שערי תשובה
 ע"ש. והוא נכון: (יב) ישן. עיין באר היטב. ועיין כמג"א סימן תצ"ד [יש
 הסימן]. וכתב בכרכי יוסף [אות ה] כשם מהר"י דין בתשובותיו שער ישועה
 כ"י [ש"ס] א סימן א [וג] הקם באשמורת ולומר לחזור לישן על מטתו שינת קבע.
 כשיקום יברך שנית כל הברכות וגם ברכת התורה, אבל שינת ארעי לא הוי
 הפסק, ע"ש. וכן כתב מ"ר תרש [אות ג]. אך כתב שאם קם אדעת שלא לישן
 ותקפתו שינה באמצע לימודו, אין צריך לחזור ולברך, ע"ש. ועיין בשלמי
 צבור נה, כן שבמטה יהודה [סי' טו] כתב על זה דר"ל אפילו ישן שינת בקבע
 על מטתו, כיון שלא היו דעתו כן מחתלה לא חשיב אלא כשינת ארעי, ע"ש.
 וכתב עור שמרכי המקובלים מהר"ש מורח"י נהר שלום הקדמת חצות טו, ג' [ג'
 שכתב לענין הברכות דאפילו רוצה לחזור ולישן אין בכך כלום והוה ליה
 כישן ביום, נראה מרכייו רכשהחור לישן אין צריך לברך בקומו ברכת התורה
 פעם ב', ע"ש. ונראה טעמו דמסתמא ברעתו לפטור עצמו על כל היום, אף
 על פי שברעתו לישן שנית. וראייתו שכפר גמרים [ואשל אברהם את י"ח] הניח
 ג"כ רברי הפרי חדש כוה בצ"ע. ולדינא נראה רברעתו תליא מלמא, שאם
 היה ברעתו רק לפטור לימוד זה ער שעת שינה שנית, פשיטא שצריך לחזור
 ולברך כשקם שנית, מה שאין כן כסתמא אף על פי שדעתו לחזור ולישן מכל
 מקום כרי שלא להרבות בברכות רעתו לפטור כל היום, לכן אין צריך לחזור ולברך:

מחצית השקל
 ושאר היום עוסק בעסקיו ויום א' אחר עכור זמן קביעותו לתורה שהלך
 לעסקיו לא נודמן לו עסק וחזר ללמוד, אין צריך לברך שנית, דהחיוז
 עליו כל על לויא היסח הרעת, אלא שטרדת עסקיו פוטרתו, וכיון דלא
 נודמן לו עסק ממילא החיוז הראשון חל עליו, וממילא פטור מברכה
 ראשונה, ע"ש שהאר"ק יותו. ובהו אפשר גם מ"א מודה, ומ"א מיירי באדם
 שאינו לומר כלל דרך קבע ופעם אחת נמלך ללמוד, דזה לא היה דעתו
 לפטור הלימוד, לכן צריך לברך. ואפשר גם ה"טו מודה לזה: (פ"ק) שינת
 קבע. דע רמה שכתב בשו"ע סיף י' חזרו הרין לשינה דלא הוי הפסק,
 ד"ל שינת ארעי: (פ"ק) כ"ז זמן כרי. דמברת חפור. הוה דעה א' בסעיף

עמרת זקנים
 א יש אומרים שאם
 הפסיק בין ברכת התורה
 ללימודו אין בכך כלום. כי
 דרוקא אהבה רבה דלא הוי
 עיקר ברכה לברכת התורה,
 או אינו פוסד אלא איכ
 לומר מיד בלי הפסק. אבל
 ברכת התורה פוטרת כל
 היום, אפילו לא למד אחר
 תפלת שחרית רק עד חצי
 היום (מרכי ט"ו פרק קמא
 בברכות מה מ ההנה מייחן
 פסל"ט פ"ו א"ט ו' וכן הוה דעת
 הרוספוט מ"ט י. נ ד"ה
 שכתב חלמידי רבנו יונה
 מ"ט מ. נ ד"ה ורבינו
 ירחם מ"ז מ"א הרא"ש
 מ"ט סימן י' וכן יש
 לפרש דעת הטור):

הגהות והערות
 כא' תשובה ו' שה"ס שם
 סג"מ מלמא בשטות
 מהר"ם דטום פ"א סימן
 נג, חן לך זכר שם הדין
 של מרש, אלא רק הדין של
 מ"ט המורה פוטרו לימוד
 של כל היום, ודין שינת קבע,
 ע"ש. וגם בש"ן הג"מ
 משמע דהס ב' משוטת,
 דלמר דין בית הכסא כמנ
 ע"כ ומוז ומנ מין מרשן
 ע"כ:

פ. טור בשם אביו [בית שם] ובמשנת כלל ד' [שם וזמנה] השן מ"ז סימן קכג בשם דוד ואמר סימן א':

פ"י. רל"ט ערכות שם ורש"י שם בשם התוספות והנהגות מיימנות חפלה פ"ו אות כ:

ג. שם [רל"ט] ש"מ שם וחסדיהם עמד לא בשם מחזור יערי המנהיג סימן י"ג:

ק. אגור [סימן כ] בשם מהר"י מולין [מהרי"ל] האדמות סימן מה אות ט':

סח. א. טור ור"כ עמ"ס [מ"א] סימן ט':

כ. כל ט' [סימן] ג' והמנהיג סימן טו':

צינונים ר"מ"א

ו. אגור [סימן ג']

י"י. סעיף ט':

סח. א. טור:

עשרות זקנים

ב. המשכים קודם אור היום לצמוד מברך ברכת התורה. כן כתב הרא"ש סוף פרק קמא דברכות [סימן יג]. אבל המהרי"ם [שם] כתב שהרי"ם [שם] מהרי"ם דעם פלג סימן מגן אומר שאינו צריך לברך. לפי שברכת התורה של אהרן פוטרת עד שהרי"ם אחר. וכתב ב"י [גנ'] וי"ה [המסמך] [וי"ן] [וכן] כתב רבינו יונה [מסמך] ג' א' ד"ה [אמר] והתוספות [בית שם] א' כ' ד"ה [עמ"ס] בשם ר"ת, וכתבו ולא נהירא, וכן כתב מהר"א [בסעיף] [מנחה] [השן] [סימן] קכ"ג, וכן כתב האגור [סימן א'] דכל הפוסקים חולקים אר"ת, וכן נוהגים העולם. וכשילך לבית הכנסת אין צורך לחזור ולברך, ומיהו הש"ך

הנהגות והערות

[ג] בדי"ר [מסך] קל"ה

ב"ש [מסך] ו' [וכן] כ"י [דן] כמ"ג כ"י [התוספות] ע"כ

אין לו [המנהג] [ומנהגות] אמ"ד מ"פ ש"ו [הדפוס] וס"ה, וכן כתב כ"י [התוספות] [ולכן] פוקו ע"ס כ"י ד"ה [המשכים] שכל [הסיק] ה"ה הוא [העמק] ממנו:

[ג] ע"ש [מג"ס] ב' טעמאות:

[ד] ע"ן [סימן] קט"ו [סיף] ג', גליון מ"א:

[ח] דענינו [מ"ג] ית"א ומקורו [מג"ס] סימן ג':

סח. א. תוספת מהדורות אמ"ד מ"ח-מ"ט הגולה והמהדורת ד"ה [המסמך] מ"ג:

[כ] ובסידור קול יעקב הוא עמדת מה. וע"ן ר"ש ספר הנהגות:

[ג] תוקן [מנהגות]

מילתא, אם לא יסן אין צריך לברך. אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום, אם כן י"ל דמה שמצד צדוק היינו משום שקצתו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר י"ב ברכות השחר, מדע (י) דהא ל"מ ברכות יא, ו תוספות ד"ה [עמ"ס] כשעומד קודם עלות השחר אין צריך לברך וכשמאיר היום צריך לברך, א"כ לדידן נמי חף שלא יסן כשמאיר היום צריך לברך, שלא היה דעמינו לפטור רק ליום א' כמקנת חז"ל. ואם יסן והשכים קודם עלות השחר, צריך ג"כ לברך מדי דהוה אשאר ברכות השחר שמצד אומם קודם היום. ועיין מה שכתבתי סוף סימן תרל"ט [מ"ק] י"ז: י"ג חוץ מברכת הנהגות ששכוי בינה. ובכתבתי [שער] הכותם מ"ן ברכת השחר [אמר] שיוכל לומר הנהגות לשכוי מיד אחר מנהג לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד ש"מ"צ [מ"ק] קל"ה ט'. ונראה לי דוקא אם שמע קול

תרנגול, י"י עיין סימן מ"ו סעיף ח' [ומ"ק] ד'. ומכל מקום טוב לזהר (י) לכתחלה: א"ר נשים וכו'. דהא מיינות ללמוד דינין שלהם, כמו שכתוב ב"ד סימן רמ"ו סעיף ו'. ועוד דמיינות לומר פרשת הקרנות כמו שמיינות בתפלה, וא"כ קאי הברכה על זה (צ"י) סוף הסימן בשם אגור סימן ג'. עיין מה שכתבתי סימן קפ"ו סעיף ג' [מ"ק] ג':

מ"ח פרשת הקרנות יאמר "עמידה, דוגמת הקרנות שהיה נעמידה (עמק הברכה סוף סדר הקרנות): א יזכירן בפעם כו'. לרווחא דמלתא, שלא יהא כמקריב שני תמידין: ב פסוקי מוסף. אע"ג שעדיין לא התפללו שמריט ואסור להקדים מוסף לתמיד, מכל מקום הרי כבר אמרו פרשת התמיד, ואם תחשז אמירת הפסוקים להקרבה גם אמירת פסוקי תמיד נחשבו להקרבה:

שערי תשובה

(יג) בינה. עיין באר היטב. ועיין מג"א שרמו להריב הוזהר, ר"ל דאיתא שם דכד קרא גברא בריכו כו'. ובשלמי צבור (מ.ו. כ) כתב דלדידן אפילו לא שמע מברך, ובוזהר ר"ל שעל ידי הגבר היו יודעין שהוא חצות לילה, ע"ש. ועיין במחזיק ברכה [אות ו] בשם פר"ס לרש"י כתב יד, וכן כתב הארי"י ד"ל [שער] הכותם ע"ן ברכת השחר, וכן נהגו לברך ברכת הנהגות לשכוי באשמורת הבוקר כו', ע"ש:

מ"ח (א) התמיד. עיין באר היטב. ועיין מג"א שכתב פרשת הקרנות יאמר נעמידה כו'. ובבכור שור [תבואה שור שור הקרנות אות יב] כתב דאין צריך לעמוד אפילו בפרשת התמיד שהביא מג"א מעמק הברכה, ומעולם לא ראיתי מאן דחש ליה, וכן כתב ב"ה"ה רבה [סימן א' ס"ק י]. ובמחזיק ברכה [אות ו] כתב שרבי'ם בתורה לא חשו לזה, וכן העלה מור וקציעה, וכתב שראה להנאון אביו ז"ל שאומר מ"ש. ובשלמי צבור (ס"ג. כ) כתב להוכיח כן מדברי הארי"י ז"ל [סידור] הארי"י ז"ל ל"ה שמי מ, א' גבי פסוק ה' מ"ק ג', עיין שם בבכור שור [שם] שכתב מה שאומר כאילו הקרבתו קאי אבעלים שנתן לכהן, וא"כ אין צריך לעמוד. ובפ"ד מג"א [אשל] אברהם ר"ש הסימן כתב ומכל מקום בפרשת התמיד ראוי לעמוד, ושקורין בצבור בקול רם. ובבכור שור כתב שם דמה שכתב באליהו ווטא [סימן א' ס"ק יא] שיקרא בבית הכנסת דוגמת העבודה ג"כ אין לחשו לזה, אך הואיל ונתיק מפומיה דרבי ברספדיא [והר"ם] ק. א' [א] לשון שכתב ב"ה"ה [סימן] כן. ועיין לקמן מה שכתבתי על דברי הירך שכתב בזה. וע"ש [בבכור שור] שכתב מה שכתבו בסידורים כאילו הקרבתו או כאילו הקרבנו אינו נכון, כי הקרבתו בפרשת חטאת אבעלים קאי, מה שאין כן בתמיד אין יחיד מקרי בעלים. ובכור כתב כאילו קרב כו' זה נכון, ע"ש. ומשום הא לא אירא וכדאמרין בתענית [מ. א] שלכן חיקנו מעמדות לפי שאין קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו לפיכך חיקנו כו', והיינו לפי שכל אדם מישאל י"ש לו חלק בתמיד ציבור שנוקחין מתורתם הלשכה, והנה ליה כאילו הם נתנו לכהן בעדם קרבן התמיד, וא"כ כשאומר י"ה רצון פורשת התמיד נמי ש"ך לומר כאילו הקרבתי, והיינו ע"י הכהן שהוא שלוחא דיהן דרחמנא. ומה שכתב בבאר היטב בשם דרך חכמה שיהיה לאומרה בצבור עם הש"ך כי קרבן תמיד נקרב בצבור, ע"ש, דאטו הציבור עומדים בשעת הקרבה, רק אנשי מעמד, וכיון שכל אחד אומר לעצמו יהי רצון כאילו קרב כו' אין שייכות לצבור בזה כלל. ומה שכתב הרמ"א ולחזור פרשת התמיד לבד עם הצבור ויכוין כו', לאו חיובא הוא, רק כוונת הדברים מבואר כטור שכתב שראוי לכל אחד לומר רבון כו', ואם אין יכול לאומרו מפני שהוא עם הצבור טוב הוא שיקרא פרשת התמיד לבדו ויאמר אותו, ואין לחשוש א"י [נקרא] [ג] שנית עם הצבור, ולרווחא דמלתא יכוין שהוא כקורא בתורה, עכ"ל. ור"ל שלפי שדרכם היה שכל הצבור אמרו הכל יחד בקול רם, א"כ כשאמר אותו לבדו אז יצטרך לשנות בהגיד לפרשת התמיד עם הצבור, ואין זה נכון, לכן כתב [הסו"ת] שאין לחשוש אם יקרא שנית כו', אבל פשיטא שאם אינו מתפלל עם הצבור יחד אין צריך לאומרה בצבור דוקא, שהרי כתב שא"ש שיאמר שנית בצבור יאמר כקורא בתורה וא"כ אינו עולה לו האמירה בצבור דוגמת קרבן כלל:

(כ*) אומרים [וכן] פסוקי מוסף. ודעת הארי"י ז"ל [שער] הכותם ע"ן נטח התפילה] שלא לומר פסוקי מוסף אחר פרשת התמיד, ומכל שכן פסוקי ראש חודש. ועיין בשלמי צבור (ס"ג. כ) קצת דקדוקי חיבות, כסדר פירוטם הקטרת י"ל אתה הוא ה' אלוקינו, על פי תורתו של הארי"י [שם]. וצ"ל הצ"ח בחסוף קמ"ז. ועיין כנסת הגדולה [סימן] קל"ג הגבי'ן בשם הרדב"ז [ז"י] סימן א' קס"ג [שצ"ל] מחזירן למכתשת, ולא ומחזירן באו"י. אף כפת הירך ואין לומר מבפת במ"ס כי הוא

ביאור הנרי"א

[יג] [נשיף] י"ג המשכים כו'. במרא שם [בכ"ה] י"א, כן השכים לשנות כו':

[יד] ואינו צריך כו'. ר"ל, ולא דמי לקורא בתורה, כמו שתקנו שם ברבה לאחריה וברבה למפטי, דאינו אלא בציבור: [טו] המשכים כו'. כמו שכתבנו במרא [שם] ס"ג, כן מיתער כו', אלא משום דים שאינן נקיות, בנזכר לעיל [סימן] מו סעיף ב':

[טז] [נהגה] ואם כו'. ולא תקנו נטילת ידים אלא לקריאת שמע ותפלה, כמו שכתבנו לעיל סוף סימן ד', ולכן אין מברך על נטילת ידים לתורה, כמו שכתבנו לעיל ר"ש סימן ו' [נשיף] א', אבל לכתחלה יטול ידיו משום הבין [עמ"ס] י"ג, [ג] כמו שכתבנו שם סעיף ב' וסימן ד' [נשיף] י"ח: [יז] ברצ"ל כו'. שבסעיף א' שם כתב כל הברכות וא"כ בשיטתו ידיו, הרא"ש שם מ"ס סוף סימן כג':

[יח] [נשיף] י"ח נשים כו'. עיין מ"א [סיף] ד' בשם אגור, דבריהם דחזוין ממכה פנים, וקרא [והרי"ם] י"א, ט' צווח ולמרתם את בניכם, ולא כנותיכם [קידושין] כ"ט, כן, הא"ך תאמר רצוננו, ונתן לנו. אלא העיקר על פי מה שכתבנו תוספות [שם] א. א' י"ה [לא] ושאר פוסקים דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא, וכמו שכתבתי לעיל סימן י"ז סעיף ב' [סיף] ה', ואף דקרימא לן [מס"ס] כו', א' באלו מלמדה תפילות, דהקא בתורה שבעל פה, כמו שכתבנו ב"ד סימן רמ"ו

(י) נשים מברכות כו'. דלע"פ שאינם מיימים נלימה, ולא עוד אלא כל המלמד כמו תורה כאלו למדה תפלות [מס"ס] כ. א', היינו תורה שבעל פה, אבל לא שכתב. ועוד, כי הם מיימים לומר פרשת התמיד שהוא נמוס הקרבן, וכל שכן למ"ג [כ"ה] דסמ"ג ליה נשים מיינות ללמוד דינים השייכים להם

יג. א. ב. ג. המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה פ"י [י"ז] ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת: [ט"ז] המשכים קודם אור היום מברך כל סדר הברכות יג חוץ מברכת הנהגות לשכוי (י"ב) בינה ופרשת התמיד הגה עיין לעיל סימן א' סעיף ו' שימתין מלאומרם עד שיאור היום: הגה " ולכתמלה יטול ידיו קודם שיצרך ללמוד [ט"ז] ואם לא היה לו מ"ס יכול ללמוד ולברך בלא נטילה כמו בשאר ברכות שמצד קודם נטילה [י"ז] דלעיל סימן מ"ו א':

י"ד א. ב. ג. י"ד. א. ב. ג. נשים מברכות ברכת (י"ז) התורה:

סימן מ"ח

אומרים [א] פרשת התמיד ופסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד. ובו סעיף אחר: הגה [א] [א] [ב] ואומרים פרשת [א] הממיד [ב] ר"ש אומרים סדר המערכה ורצון העולמים אמה ליתנו וכו' [ב] ואם א' אפשר לאומרו בנזכר יכול לאומרו בנזכר ולחזור ולקרוא פרשת התמיד לבד עם הצבור [ג] ויכוין נעמס השמים כקורא בתורה:

א. ב. ג. בשבת [כ"ה] אומרים אצל פרשת התמיד ב פסוקי מוסף שבת י [אבל] לא תרנגול, י"י עיין סימן מ"ו סעיף ח' [ומ"ק] ד'. ומכל מקום טוב לזהר (י) לכתחלה: א"ר נשים וכו'. דהא מיינות ללמוד דינין שלהם, כמו שכתוב ב"ד סימן רמ"ו סעיף ו'. ועוד דמיינות לומר פרשת הקרנות כמו שמיינות בתפלה, וא"כ קאי הברכה על זה (צ"י) סוף הסימן בשם אגור סימן ג'. עיין מה שכתבתי סימן קפ"ו סעיף ג' [מ"ק] ג':

מ"ח פרשת הקרנות יאמר "עמידה, דוגמת הקרנות שהיה נעמידה (עמק הברכה סוף סדר הקרנות): א יזכירן בפעם כו'. לרווחא דמלתא, שלא יהא כמקריב שני תמידין: ב פסוקי מוסף. אע"ג שעדיין לא התפללו שמריט ואסור להקדים מוסף לתמיד, מכל מקום הרי כבר אמרו פרשת התמיד, ואם תחשז אמירת הפסוקים להקרבה גם אמירת פסוקי תמיד נחשבו להקרבה:

באר היטב

(יג) בינה. ובכתבתי שזכור איתא שיוכל לומר הנהגות לשכוי מיד אחר מנהג לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד ש"מ"צ [מ"ק] קל"ה ט'. ונראה לי דוקא אם שמע קול תרנגול, י"י עיין סימן מ"ו סעיף ח' [ומ"ק] ד'. ומכל מקום טוב לזהר (י) לכתחלה: א"ר נשים וכו'. דהא מיינות ללמוד דינין שלהם, ועוד דמיינות לומר פרשת הקרנות כמו שמיינות בתפלה, וא"כ קאי הברכה על זה, ד"י, ט"ז [סיף] י: י"א ס"ק י"ד:

מ"ח (א) התמיד. עיין באר היטב. ועיין מג"א שכתב פרשת הקרנות יאמר נעמידה כו'. ובבכור שור [תבואה שור שור הקרנות אות יב] כתב דאין צריך לעמוד אפילו בפרשת התמיד שהביא מג"א מעמק הברכה, ומעולם לא ראיתי מאן דחש ליה, וכן כתב ב"ה"ה רבה [סימן א' ס"ק י]. ובמחזיק ברכה [אות ו] כתב שרבי'ם בתורה לא חשו לזה, וכן העלה מור וקציעה, וכתב שראה להנאון אביו ז"ל שאומר מ"ש. ובשלמי צבור (ס"ג. כ) כתב להוכיח כן מדברי הארי"י ז"ל [סידור] הארי"י ז"ל ל"ה שמי מ, א' גבי פסוק ה' מ"ק ג', עיין שם בבכור שור [שם] שכתב מה שאומר כאילו הקרבתו קאי אבעלים שנתן לכהן, וא"כ אין צריך לעמוד. ובפ"ד מג"א [אשל] אברהם ר"ש הסימן כתב ומכל מקום בפרשת התמיד ראוי לעמוד, ושקורין בצבור בקול רם. ובבכור שור כתב שם דמה שכתב באליהו ווטא [סימן א' ס"ק יא] שיקרא בבית הכנסת דוגמת העבודה ג"כ אין לחשו לזה, אך הואיל ונתיק מפומיה דרבי ברספדיא [והר"ם] ק. א' [א] לשון שכתב ב"ה"ה [סימן] כן. ועיין לקמן מה שכתבתי על דברי הירך שכתב בזה. וע"ש [בבכור שור] שכתב מה שכתבו בסידורים כאילו הקרבתו או כאילו הקרבנו אינו נכון, כי הקרבתו בפרשת חטאת אבעלים קאי, מה שאין כן בתמיד אין יחיד מקרי בעלים. ובכור כתב כאילו קרב כו' זה נכון, ע"ש. ומשום הא לא אירא וכדאמרין בתענית [מ. א] שלכן חיקנו מעמדות לפי שאין קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו לפיכך חיקנו כו', והיינו לפי שכל אדם מישאל י"ש לו חלק בתמיד ציבור שנוקחין מתורתם הלשכה, והנה ליה כאילו הם נתנו לכהן בעדם קרבן התמיד, וא"כ כשאומר י"ה רצון פורשת התמיד נמי ש"ך לומר כאילו הקרבתי, והיינו ע"י הכהן שהוא שלוחא דיהן דרחמנא. ומה שכתב בבאר היטב בשם דרך חכמה שיהיה לאומרה בצבור עם הש"ך כי קרבן תמיד נקרב בצבור, ע"ש, דאטו הציבור עומדים בשעת הקרבה, רק אנשי מעמד, וכיון שכל אחד אומר לעצמו יהי רצון כאילו קרב כו' אין שייכות לצבור בזה כלל. ומה שכתב הרמ"א ולחזור פרשת התמיד לבד עם הצבור ויכוין כו', לאו חיובא הוא, רק כוונת הדברים מבואר כטור שכתב שראוי לכל אחד לומר רבון כו', ואם אין יכול לאומרו מפני שהוא עם הצבור טוב הוא שיקרא פרשת התמיד לבדו ויאמר אותו, ואין לחשוש א"י [נקרא] [ג] שנית עם הצבור, ולרווחא דמלתא יכוין שהוא כקורא בתורה, עכ"ל. ור"ל שלפי שדרכם היה שכל הצבור אמרו הכל יחד בקול רם, א"כ כשאמר אותו לבדו אז יצטרך לשנות בהגיד לפרשת התמיד עם הצבור, ואין זה נכון, לכן כתב [הסו"ת] שאין לחשוש אם יקרא שנית כו', אבל פשיטא שאם אינו מתפלל עם הצבור יחד אין צריך לאומרה בצבור דוקא, שהרי כתב שא"ש שיאמר שנית בצבור יאמר כקורא בתורה וא"כ אינו עולה לו האמירה בצבור דוגמת קרבן כלל:

(כ*) אומרים [וכן] פסוקי מוסף. ודעת הארי"י ז"ל [שער] הכותם ע"ן נטח התפילה] שלא לומר פסוקי מוסף אחר פרשת התמיד, ומכל שכן פסוקי ראש חודש. ועיין בשלמי צבור (ס"ג. כ) קצת דקדוקי חיבות, כסדר פירוטם הקטרת י"ל אתה הוא ה' אלוקינו, על פי תורתו של הארי"י [שם]. וצ"ל הצ"ח בחסוף קמ"ז. ועיין כנסת הגדולה [סימן] קל"ג הגבי'ן בשם הרדב"ז [ז"י] סימן א' קס"ג [שצ"ל] מחזירן למכתשת, ולא ומחזירן באו"י. אף כפת הירך ואין לומר מבפת במ"ס כי הוא

הנהגות רעק"א

סח. א. תוספת מהדורות אמ"ד מ"ח-מ"ט הגולה והמהדורת ד"ה [המסמך] מ"ג:

[כ] ובסידור קול יעקב הוא עמדת מה. וע"ן ר"ש ספר הנהגות:

[ג] תוקן [מנהגות]

ביאור הנרי"א

[יג] [נשיף] י"ג המשכים כו'. במרא שם [בכ"ה] י"א, כן השכים לשנות כו':

[יד] ואינו צריך כו'. ר"ל, ולא דמי לקורא בתורה, כמו שתקנו שם ברבה לאחריה וברבה למפטי, דאינו אלא בציבור: [טו] המשכים כו'. כמו שכתבנו במרא [שם] ס"ג, כן מיתער כו', אלא משום דים שאינן נקיות, בנזכר לעיל [סימן] מו סעיף ב':

[טז] [נהגה] ואם כו'. ולא תקנו נטילת ידים אלא לקריאת שמע ותפלה, כמו שכתבנו לעיל סוף סימן ד', ולכן אין מברך על נטילת ידים לתורה, כמו שכתבנו לעיל ר"ש סימן ו' [נשיף] א', אבל לכתחלה יטול ידיו משום הבין [עמ"ס] י"ג, [ג] כמו שכתבנו שם סעיף ב' וסימן ד' [נשיף] י"ח: [יז] ברצ"ל כו'. שבסעיף א' שם כתב כל הברכות וא"כ בשיטתו ידיו, הרא"ש שם מ"ס סוף סימן כג':

[יח] [נשיף] י"ח נשים כו'. עיין מ"א [סיף] ד' בשם אגור, דבריהם דחזוין ממכה פנים, וקרא [והרי"ם] י"א, ט' צווח ולמרתם את בניכם, ולא כנותיכם [קידושין] כ"ט, כן, הא"ך תאמר רצוננו, ונתן לנו. אלא העיקר על פי מה שכתבנו תוספות [שם] א. א' י"ה [לא] ושאר פוסקים דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא, וכמו שכתבתי לעיל סימן י"ז סעיף ב' [סיף] ה', ואף דקרימא לן [מס"ס] כו', א' באלו מלמדה תפילות, דהקא בתורה שבעל פה, כמו שכתבנו ב"ד סימן רמ"ו

א"ר אשי כי הוינן בי ר"ב הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלחין סילתי, וכבר נחלקו הראשונים אם הבדלה זו הייתה בשם ומלכות ועל הכוס או דהיא רק להיכרה בעלמא להחירו בעשיית מלאכה. והנה דר"י צ"ל צפרק ערבי פסחים כתב ח"ל ואע"ג דא"ר א"ש המבדיל בין קודש לחול זו היא הבדלה של ר"י הנשיא ועולה נמי עבד כוונתי וצפרק שואל אדם מהחירו נמי אמרין א"ר א"ל כי הוינן בי ר"ב הוה אמרין המבדיל בין קודש לחול ואפכין סילתי אפ"ה נהגו העם לומר שלש וכו' עכ"ל, וצ"ל שם ז"ל ממשי"כ הרב אלפסי כאן וצפרק שואל נראה שהוא מפרשה בשם ומלכות ועל הכוס ואפילו לענין היתר האכילה ולמימר דסגי בחדא אי לאו משום מנהגא ולא נהירא דהא ר"א לענין היתר מלאכה בלחוד אמרה לענין היתר מלאכה בכל דהו סגי לן וכו' עכ"ל. ולפימשי"כ י"ל דשיעור הרי"ף הוא כמשי"כ למעלה בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חובת הבדלה הוא כמו איסורא דאכילה ושתי' וחובת הבדלה דרמיא עלי' היא האוסרתו בכל אלו, וזהו שהוכיח מהסוגיא דשבת דבחדא סגי גם לענין עיקר חובת הבדלה דאי לא הוה מיקיימא בה חובת הבדלה לא ה"י יתיר בעשיית מלאכה, ולא שייך כלל לומר דהויא הבדלה רק להחירו בעשיית מלאכה וכמשי"כ הרי"ן, כיון דליכא כלל דינא דהיתר מלאכה עשויה הבדלה דנימא דסגי על זה בהבדלה כל דהו, רק אדרבה עיקר האיסור משום חובת הבדלה הוא וכמשי"כ, ואם לא היתה הבדלה זו דין הבדלה בה עיקר מלוא הבדלה א"כ הרי אכתי הוא באיסור עשיית מלאכה, ומשי"כ מפרש להסוגיא דשבת דהבדלה הייתה בשם ומלכות ועל הכוס באופן דהויא הבדלה גמורה, ונפיק בה ידי חובת הבדלה, וצ"ע מוכרח מזה דבהבדלה אחת סגי מעיקר הדין למיפק בה ידי חובת הבדלה.

אולם לפי שיטת יתר הפוסקים החולקים על הרי"ף וס"ל דהבדלה זו שהיו אומרים המבדיל בין קודש לחול לא הייתה הבדלה גמורה ללאה בה ידי חובת הבדלה, רק כל עומה הוא רק להחירו בעשיית מלאכה ומשום דלענין היתר מלאכה בכל דהו סגי לן כמשי"כ הרי"ן, הרי מבואר להדיא דס"ל דלאו משום חובת הבדלה הוא שנאסר בעשיית מלאכה רק הוא דין צפ"ע מדיני שבת שאסור בעשיית מלאכה עד שיבדיל, ועל זה סגי בהבדלה כל דהו אף שאין יולאין בה כלל ידי חובת הבדלה, ח"ל פי רש"י צפרק שואל שם המבדיל בין קודש לחול להיכרה בעלמא ללוות את המלך עכ"ל, הרי מפורש דצדריו דעלם הבדלה דין אחר לה שהיה רק להיכרה בעלמא וכו' ולא לקיומי בה מלוא הבדלה כלל, וצ"ע דאיסור עשיית מלאכה הוא דין לחוד ומלוא הבדלה הוא דין לחוד והבדלה זו עיקרה להיתר עשיית מלאכה ואינה ענין כלל עם עיקר מלוא הבדלה, וא"כ הרי צ"ע דהאיסור מלאכה הוא דין מדיני שבת דאף דקדושת היום כבר אזדה לה מ"מ אסור בעשיית מלאכה עד שיבדיל. והנה יעו"ש צבור א"ח סי' רל"ט שיעה שליטת צד דאף דהבדלה זו היא רק להחירו בעשיית מלאכה בלבד ונאמרת גם שלא על הכוס אבל מ"מ צ"ע דעין בה שם ומלכות עיי"ש, וגם מזה מבואר דאיסורא דעשיית מלאכה הוא דין צפ"ע מדיני שבת מדנתקנה ע"ז ברכה מיוחדת וצ"ע דדינא הוא דהיתר מלאכה עשויה הבדלה ונתקנו ברכה ע"י, דאי כמשי"כ בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום

ברכה, ולא שייך זאת גבי הלל, דעלם החפלא הוא דבר שנתקנה בו ברכה, ולפי"ז מבואר היעב דברי החוס', מה שהביאו ע"ז מיו"ט שני, דבאמת גם ביו"ט שני, היינו עעמא דמזרכין עליו, משום דבעלמא לא נשתנה דינו מיו"ט ראשון שטעון ברכה, וכל שעלם החפלא טעון ברכה, לא איכפת לן גם אם חובת קיומו הוא משום מנהג, וה"י בהלל דכוותי, וע"י צדוק' ברכות דף י"ד שכתבו ז"ל, ומיחו אומר ר"ת דאינו ראוי דאטילטול ודאי לא מזרכין, אבל על מלוא פשיטא דמזרכין, דהא חזינן כל יו"ט שני אינו אלא מנהגא ומזרכין עכ"ל, והן הן הדברים שכתבנו למעלה בדעת הרמב"ם, דהיינו עעמא דמזרכין ביו"ט שני, משום דעלם החפלא מיהא שם מלוא ב"י, ולהכי שייך ב"י ברכה, וכמשי"כ.

והנה כבר הקשו אלה דגשים מזרכות ברכה החורה, והא פטורות מח"ת, וביותר קשה לדעת הרמב"ם שפסק צפ"ג מה' לולית ועל מלוא שהנשים פטורות אינן ראיות לברך עליהן, וא"ך יזכרו בה"ת כיון דפטורות מח"ת, ושמעתי מפי ארמו"ר הגאון החסיד זוקללה"ה שאמר, דצדוק' אין הצרכה על קיום המלוא של ח"ת, רק דהוא דין צפ"ע דחורה בעי ברכה, וכדילפינן לה בצרכות דף כ"א מקרא דכי שם ד' אקרא וגו', א"כ אין זה דין ששייך להמלוא כלל, רק דחורה עומה בעונה ברכה, ונשים פטורות רק מהמלוא של ח"ת, אבל אינן מופקעות מעלם החפלא של ח"ת, ולימודם הוי בכלל ח"ת, ושפיר יש להם לברך על לימודם, כיון דלא אחינן ע"ז מכה לתא דקיום המלוא כלל, ע"כ דצ"ל ולפי"ז יש מקום לומר, דמאי דחנינן צמסי סופרים דהקורא בכתבי הקודש מברך אקב"ו על כתבי הקודש, והקורא במגילות מברך על מקרא מגילה, אין זה כלל ברכה המלוא, רק דתקנו ברכה על עלם קריאתן בציבור, ואין זה משום לתא דהמלוא כלל, ונראה דזו היא שיטת הרמב"ם, וזהו שחילק בינם לקריאת הכלל צדוק', דצדוק' הכלל שהיא ברכה המלוא אין מזרכין על מנהג, מה שאין כן צדוק' כתבי הקודש וקריאת מגילות, דעלם הלימוד בעלמא הוא דבר שטעון ברכה, גם בלא דין המלוא שיש בה, ור"ת ורצ"י סוברים, דגם החס גבי קריאת מגילות וקריאת ברכתם הוא ברכה המלוא, וזהו שהביאו מינה גם להלל דגם ברכה המלוא אינה אף במקום שחובת קיומה הוא רק משום מנהג, אם רק עלם החפלא שם מלוא בה ונתקנה עלה ברכה, וכמשי"כ.

הלכות שבת

פכ"ט הל"ה אסור לאדם לאכול או לשחות יין משקדש היום עד שיקדש וכן משיאל היום אסור לו להתחיל לאכול ולשחות ולעשות מלאכה או לעמוד כלום עד שיבדיל עכ"ל, נראה מדברי הרמב"ם דגם איסורא דעשיית מלאכה באיסורא דאכילה ושתי' ועשיית דעיקר איסורן משום חובת הבדלה הוא ומלוא הבדלה דרמיא עלי' היא האוסרתו בכל אלו, וא"כ אין לאיסור מלאכה זה ענין כלל עם קדושת היום ואיסור מלאכה של שבת, רק הוא ענין אחר לגמרי דמשנתחייב בהבדלה הרי הוא אסור באכילה ושתי' ועשיית מלאכה עד שיבדיל. והנה בשבת דף ק"ג על הא דתנן אבל מחשיך הוא לשמור ומציא פירות בידו פריך

כְּשֶׁעִירָם עַל־דֹּשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל־י עֵשֶׁב: יג כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גְדֹל ←

לקט בהיר

רש"י

ומי שהיה צורו מלא יין: כשעירים. לשון (חכ"ק) מה רוח סערה י"א, כתרומתו כרוחי מערל, מה הרוחות הללו מחזקין * את העשבים ומגדלין אותם אף דברי תורה מגדלין * את לומדיהן (ספרי): וְכַרְבִּיבִים. עיפי מער, נראה לי על שם שורה כחץ נקרא רביב, כמה דלת חמר (ברא' כ"א ב') רוביב' קשה: דשא. ארצרי"ך, עטיפת הארץ מכוסה בירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב וכל מין ומין לעלמו קרוי עשב: (ג) כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא. הרי כי שינו נטותא * מחזיקין * מחזיקין את לומדיהן ומגדלין אותן.

כלומר נותנים בהם טעם ערב כמו כן דברי תורה, ועוד דרשות ופירושים רבים עיי"ש: י) אותו בלי שהיין נופל בו מן הגת קרוי צור (רש"י מו"ק י"ב): יא) שי"ן שמאלית וסמ"ך מתחלפין והיינו הך (במ"ח), ונקל"ת ספרים הנוסח מחזיקין, והוא טעות, שאין הענין כאן לשון אחיה אלא לשון חוק, ור"ך להיות מחזיקין בלא יו"ד: יב) ופירש"י שם יורה חלים בקשת, וטיפי מער אלו קבלו שמם העלם רביבים על שם שהם רבים ונורקים: יג) יותר מפורש ענין זה צפ' בראשית (א' י"א) חדשא הארץ עיי"ש, גם מה שהקשה על זה הרמב"ן ז"ל

ושאר קושיות, ומה שתירצנו בשם הד"ד עיי"ש:

אור החיים

לסבול כדמיון זה מצות התורה כל אחד כפי כח שיכול להשיג, ויש צוה להקל ולהחמיר להקל על מי שאינו יכול להשיג יותר, ולהחמיר על מי שיכול הרבה ששואלין ממנו הכל ואפילו מעשה מרכבה: ג. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא. הכוונה כי הדבר אשר אליו יכוין במאמריו הוא שם ה', על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"ג ז"ח): כל החורה כולה שמוחיו של הקב"ה, ועליה הוא אומר יערוף כמעט לקחי שהיא החורה שהיא שמו יחצרך, ופירש אקרא מלשון יקר"ה, עוד רמז שהגם שחלה להם עסק החורה בטל ומטר לא תהיה הכוונה בלימוד על זה"ל, אלא לקרות בספר תורת ה', והוא אומרו כי פירוש יהיה הטעם שם ה' אקרא פירוש לקרות בחורחו שהיא שמו יחצרך כדי שיתן גדול לאלהינו"ל, וזו תקרא חורה לשמה לגדל ולפאר שם כבודו, ואומרו אקרא"ה הוא מה שיעשה כל

שהטל לא מפסיק קיץ וחורף יומם ולילה כמו כן חורה שבעל פה אין לך זמן שאינו זמנה, ואל תקשה שהטל יפריחונו השמש"ה כי אין המניעה מלד העל"ה:

כשעירם וגו'. יתבאר על דרך אומרים צברייתא (מדרש משלי י') אמר רבי ישמעאל כשמעמידין את האדם בדין אם יש בידו מקרא שואלים ממנו למה לא שנה ואם בידו משנה שואלים ממנו תלמוד וכן על זה הדרך, הנה מעומק דברי הצרייתא מוכיחין הדברים שמי שיש בידו מקרא אין שואלין ממנו מעשה מרכבה אלא מדרגה אחת כפי יכלתו יותר ממה שערח שעליו היה לערוח גדר למעלה מזו, והוא אומרו כשעירים וגו' וכרביבים וגו' פירוש כשיעור שימטיר ה' טיפין קטנים על הדשא שהוא קטן"ה וכרביבים שהן טיפין גדולים ועצים עלי עשב שהוא גדול שיכול

אור בהיר

בארץ ישראל. (ב) ואם כן אינו חדיר. (בז) אבל הטל מלד עמנו יהיה חדיר בלי הפסק אם לא יפריחונו השמש. (בח) מטר וטל כנר ישבנו, ומה זה עוד שעירים ורביבים. (בב) כפי הנראה המחבר ז"ל מפרש חיבת שעירים מלשון חוט השער, כלומר דק, או מלשון צעירים, שעיר כמו צעיר, ורביבים מלי רבב על נגד שהוא יומר רחב, או מלשון רב, חה הפך פ"י רש"י ז"ל, וגם דשא ועשב אינם כפירוש ז"ל. אבל ברבינו בחיי אימא כדרכינו. (ל) מה הענין פסוק זה לכאן. (לא) ומיבת כי נמינת טעם עו"ה, בעבור שכוונתי ליקר שם ה' על כן עליכם ליתן גדול. (לב) הגם שנאמת מביא ברכה בגשמיות וברוחניות. (לג) מה שאין כן אם למד להנחת עמנו אין גדול. (לד) ופירוש אקרא חני משה ולדרך זה היל"ל מקרא או תקראו.

קִשָּׁא דִּי עַל
שָׂמָא דִּי אָנָּא
קָרַם אֶתְהַנָּא:

ז. לשון (הה) קמ"ח
זי מטרא, מה
ז ומגדלק אותם
זומדיהן (ספרי):
על שם שיורה
זי כ"ח כ"י רובה"
זארץ"י" מכוסה
: וכל מין ומין
זקרא. הרי כי
זאת.

! אחד כפי כח
יר להקל על מי
על מי שיכול
מעשה מרכבה:
כי הדבר אשר
צל דרך אומרים
ולה שמתויו של
כמטר לקחי
ופירש אקרא
זלה להם עסק
יכה בלימוד על
והוא אומרו כי
פירוש לקרות
י שיתן גודל
ה לגדל ולפאר
מה שיעשה כל

גש. כח) מטר
השער, כלומר דק,
ל" וגם דשא ועשן
טעם עו"ה, בעבור
ה שאין קן אס למד

אונקלוס

דברים לב האזינו

שפ

ד תקיפא דשָׁמַיִן עֹבְדוּהוּ אֲרִי
כָּל אֲרֻחָתָהּ דִּינָא אֶתְהָא מְהִימְנָא
דְּמִן קְדַמוּהִי עֲוֵהָ קָא נִפְק דְּמִן

לְאֵלֵהֵינוּ: ד הַצּוֹר תָּמִים פְּעָלוֹ בִּי כָּל־
דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל

רש"י

לקט בהיר

משמש בלשון כהשר"י, כמו וייק כ"ג י"י כי תצאו אל
הארץ, כשאקרא ואזכיר שם ה' * אחס הבו גודל
לאלהינו וזרכו שמו (ספרי), מכאן אמרו (יומא ל"ז)
שעונין צרוך שם כבוד מלכותו אחר צרכה
שבמקדש"י: (ד) הצור תמים פעלו. אף על פי
שהוא חזק"י כשמציא פורענות על עוברי רגונו לא
בשטף"י הוא מציא כי אס דדין כי תמים פעלו
(ספרי): אל אמונה. לשלם לנדיקים נדקתם לעולם
הבא* ואף על פי שמאחר את הגמולס"י סופו
לאמן את דבריו (ספרי - הענין י"ח): ואין עול. י"י אף

שינוי נוסחאות * שמו ואימתו * לעתיד לבא.

יד) כי לשון "כאשר" נכלל בלשון "אס" שהוא אחד
משימושי "כי", וכמו שביארנו זאת כבר כמה פעמים,
והכוונה בזה, שעד עתה דיבר לשמים וארץ הזמינס ואמר
להם שישמעו מה שמדבר לישראל חורה שנחתי להם חיים
הוא וכו' כלומר לא המראתי אותם בדרך גזירה ורק בקללות,
אלא גם בדרך נאה ויפה בצרכות כשישמעו, ועתה הופך
פניו לדבר לישראל, לזה הקדים לומר שהולך לקרוא בשם ה',
ואחס הבו גודל וזרכו שמו כלומר היו מודים על האמת
ותקבלוה, זה פשוטו, ודרך אנג אמרו מכאן חז"ל וכו'
(בא"י): (טו) במקדש- שהוגה את השם ככתיבתו, אבל
חזן למקדש עונין אמן (ספרי), ובצרכות כ"א איתא מנין
לצרכת המורה מלפניה שנאמר כי שם ה' אקרא וכו' ופירש"י לפתוח בדברי שירה אמר אני מברך תחילה ואחס ענו אחריו
אמן כי שם ה' אקרא בצרכה אחס הבו גודל לאלהינו בלחן הכי מפרשי לה ביומא עכ"ל, א"כ גם עניית אמן יולא מפסוק זה
בגבולין, ורבינו כאן חד מנייהו נקט (צל"ד): (טז) זה פי' תיבת זור, כלומר מכנה הקב"ה לצור בזמן שמראה חוקו
וגבורתו ומביא פורענות כלור שהוא חזק וקשה (רא"ם), וכל הפסוק הזה שלפנינו היא הקדמה לאשר עמיד להמרות בזה,
הקדים ואומר כלל גדול שהקב"ה מדקדק כמות השערה לשלם לכל אחד פעלו המגיע לו בין לטוב בין לרע, ואפילו בני אדם
אשר לב נשר ועינים גשמיים להם מודים ומנדיקים את דינו (בא"י): (יז) כמו בן אדם המקנה קנאתו אינו מדקדק
בדוגמו ומכה כפי כמו אפילו הוא יותר מן הראוי: (יח) ובשעת עשייה אין נראה שכר נדקת הנדיק, לזה קראו להקב"ה אל
אמונה כלומר אל נאמן: (יט) אס כבר אמר שהוא נאמן צריך לומר שאין עול, אלא אפילו נראה כעוולה לבני אדם אין

אור החיים

הבו גודל ומעלה לדבר זה שאינו חפץ ליקרא אלא
אלהינו, והוא אומרו לאלהינו כי בצאמצעות
שקוראים בתורה שהוא שם ה', והוא אומרו כי
שם ה' אקרא"י"י בזה כשמצחין העליונים ואומרים
צרוך ה' אלהי ישראל שצח זה יש צו גדולה ושצח,
מה שאין קן כשאין ישראל עוסקים בתורה"י)
ואומרים המלאכים צרוך ה' אלהי ישראל שצח זה
גרוע מאד מטה מטה וישחקע הדבר שהרי הם
מכחישים חס ושלוס כשאין עוסקין בתורתו
שבאמצעותה יחס אלהותו עלינו, ורבותינו ז"ל
דרשו הרבה דרשות (ספרי) וכפטיש וגו':

אחד מהס"ה, או על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"ג
רע"ג) שנפשות כל עוסקי תורה הם ניצוני משה
ולא דור המדבר לצד אלא עד סוף כל הדורות כל
העוסק בתורה כרוך הוא במשה, ולזה כינה עסק
התורה של ישראל אליו ואמר אקרא"י"י והבן. עוד
ירצה אומרו כי שם ה' וגו' נתינת טעם להנאמר
אחר כך שהוא הבו גודל לאלהינו, והוא על דרך מה
שאמרו ז"ל (ילקוט נח ס"ג) צפסוק (תהלים כ"ג)
יושב תהלות ישראל שלא ישב ה' על כסא התהלות
עד שאמרו לבא השמים צרוך ה' אלהי ישראל ולא
היה לו נחת רוח כשאמרו לו אלהי שמים וארץ
ואלהי המלאכים, ולזה בא דברו הטוב כאן ואמר

ד. הצור תמים פעלו. י"י) פירוש לפי שקדם

אור בהיר

לד) פי' משה מדבר בשם כל אחד ואחד כלומר בזה הלשון יאמר כל אחד כשלימוד. לז) הגם שמדבר אל אחרים הלא זה האחר
הוא הוא בעצמו. לז) פי' בעבור שאני לומד בתורה בשביל זה יש גודל בתיבה אלקינו. לח) אלא ממדמין ככל הגוים בית
ישראל. חל) פירושו של רש"י ז"ל נאה מחוק וממקבל, אבל צריך לדעת השייכות למה שלמעלה, גם למה כפל חמים פעלו דרכיו

אין האל יפלה לאמונתו ולכריה ליתקן ולישק
 ומוח או תשמה יהיה אחר להם והרשעה אם
 לרשע אזהרה והתמלחם אל הארץ אשר נשבעתי
 לה בגבוליה ומצריה כמו שאלמו ומה היא המצוה
 בחוק הים וגו' שאלו ימים ממנה מקום והידיעה
 רשע אשר דבר ה' לך אל מירא ולא תמה ואמרו
 על ורשו אל הארץ אשר נחמי להם וכפשו לא
 פ' וכן על שמשעת היראה שהוא מזהו לא
 רץ ארומה מתלמה מותו וכן אמרו בגמ' טוה
 שש לבצע דברי הכל מזה מתלמה דוד והרומה
 וזו כוחה שפירש משכ. ואלו משפטו והוא כי
 מין שגטו ולבדע שזאמר הארץ חסרת. אין
 צד נחלתם עמו ואלם לר' שלמים נגלים ועובד
 יד וזה על מה שכתב מן האמונה דוד מן הדורות
 להם כחמתם (דברים רכ"ו פ' שופטים) הגרוב
 חלום ו הפריקה. נגטומו אלו לזו נזקן ולבטח
 אמר העירובי העמים אל ר'ו עשיתי לטובה
 וגם מן התקוות אינם רשאי שגטומו כדכונה
 צדין כי המלה היו ה' והוא על עשן וכן ארץ נגטו
 לטח לו כש יהיה אחר להם על התקוות ששכחו
 או רשעו ירד לבטח ה' עד שלא יבטחו א"י
 ואמר לך כל המקור שר'ו ואמרו וזה האמר
 כל וכן מזה נובטו עם אמרו דוד עשה שאל
 רשעים לבטח ה' והוא על עשן וכן ארץ נגטו
 עליו ששכחו מפניהם זה והוא דרש ארץ ישראל
 ממנה דוד בטלה לזרן כי עשיתי עשבו ע"ו
 אל אמר לך עשיר אלהים אמר, חולת זה הפלגות
 היא שגטומו וקצתו ששכחו וזהו זה הפלגות
 ואשלו בתו גלות כירוב נחלתם נתקומם רבה.
 מירד ארץ מישן מן הרש ורבי מנוה מן ארץ רבי
 והיטו לפלגות חזרו אל ארץ ישראל חקוה אל
 זו תקוה להם וירשעה ירשע זה ושמרת לפטוח.
 אל עקולה נבדל אל המלח:

על אמת כי הירושם בן מורש ששם יר' לבדוח
 כי היה נלמד להתנבא נחלתה שיליו עם ארבעת
 סתם שבידו ולא יתקוהו נחלתה שזאמר ויצאו
 אפרי הקיפיה משל דרומיה רבי נתן אמר כי
 שש נבדל אל היה מזהו לדרוח נכל מתלמה
 אגדל נחלתם מרדס ומתלמה:

אלו הילנות נבדלה לך ימי המור ואם נכוח
 גבדו על עשה חוקים על כל הלא המפורש וזהו
 לא מכרות ל'ם, ורש' הרש לפי שגטו נחלתם
 ולו על עשה חוקים על עיר הלגטם עליה
 וזו על עשן אולי נכחה אומה, אבל נחלתם מעל
 יומי המור להל' לנשי עשיר בהשמת הילנות
 וזהו אלא השמה בטוח, ולשון ספר לנח מתקן
 ע נחלתם ל'ם ר'ו אינו מכוין:
 ולא היה מאשר נלמד עליהם שש נבדל חזר
 ולכן למרס רבי זה עין או אלו או ללמד שכן
 יר' על טלח כי נעשה המרד בגבולו עם חזרו
 מלך הירשמה הל' אמרו אל מהו אל מתקיים
 ע ככל אפר יורד אכסס הכהנס כלומר שאל יתקן
 גדל על טעם ימשה האל שמו רק המתלמו עליו
 דרשו ור' אל אשר הקנפס את ה' אליך נבדל
 וי שמרו נרית ארומי ולתם היראה לשמו ולנרן
 וי אסן כי רש' למטה מזהו מן המלחום:
 לנבדו אולי לבדו יתקן, ונחלתם שהוא לבדו טוה
 דוד מהינר שמים ולא חולטם ולא נעשן שאלו
 וקוקמיה ירוול ונחלתם שלב הצלות היינה אליו
 מנין שאלים דבר מן הכרטיס שזאמר ממש
 ל' אליה, וישיבו זה שאמר הכבוד לשלול העמד
 אל מן נבדלו דרדס ואלים ששעט כשזאמר
 ארטי כאשר לא לבדו לו ארטי למח לו דוד אשר
 יבטח הוא רצה שיש עליהם יושר נחביד זהו ער
 סגן אולי נבדו יפלה כי הלא המורה אינם המטה
 כש הרש עשיר צושה כוללם המלחם וללמם נדרבי
 ון פ' מה שגטומו:
 ירמו אל מרומם ה' מכל לבנו אל מקדשו ממנו,
 וזן פסיר מכל מנומסם מרמו אל מרומם ה'
 נחורמה

הרמב"ן

מצות עשה לרעת הרמב"ן

מנחת אהרן

נחמה גדולה הכבוד מדר, וס' אמרו ואתם אליהם נהימכם אל תלבו ממנו היו וז'
 אזהרה לרבי' על לים שאלו היו מורקן אוחו אלא מן המוכר, ונראשון של מורה (ד'
 א) אמרו כמה היו דין נכל מלפס דלמר רמנה לא ספדרי לו עבד לא מהו ורבי
 מרס מן הרש על היש דכמי מכל מלכו אל מקדשו ממנו וכן אמרו מן הרש על
 הישע וזה מרס מרומה מרומה ושיבו שמי האם דלג רמנה דמייה מרומה, והי' זה
 דבר נדור כי והרומס ממנו אל מרומת ה' מכל מלכו היא נחלה למרס מן היס' לא על
 הרש אל כן היא חרש מזה נכל נבשמו המלח. ולא סלמר שיהי נמית אסם עם מלח
 הרומה המרומה שיהי רשעים דנגן מירוקן ויהיך מן, לפי שהרומס מן הרש על הישע
 מין שמרומה מרומה כנר קיים מלח רשעים דנגן מירוקן ויהיך מן לא כל עבר על זה
 הפשה הארש שגטוה להרס מלכו ממנו, זה דבר נדור לא יעלם מכל מתקו:

מצוה י שגטומו שיהי כל קרנן שנקריב משגטו ממי בהמות אשר אהיר מן הבקר
 ומן הכבשים ומן העזים, ובגמלת משכס ונחסי בשלמי ממנו (ד' ל"ד) אמרו
 נמלה ליכיר היה לר' יוחנן עובד נעשה נמה אין היה לו ולא הבא מכלל עשה עשה
 רם לוקס וסמך אמר לר' עובד נעשה היה למלח, והקשו עליה מגביהם שיהי עשירי נפסר
 ואמר מתיב רנא אילו נאמר קרנן ל' נמה היימי אמר היה נכלל נמה עשירי שנאמר
 חלמי הכהנה אשר נחלתו אל בני יסומר מלמד לומר ואלן יול לא יול ולא יס' ולא
 כור הא למה זה דומה לרסם סלמר לו רבו נכל ל' מקין והכתי' לו מקין ושטרין שאינו
 כמחבר על דבריו אלא כמסוף על דבריו וכבר מ"ל נקר ואלן ואלן אמרתי לך ואל
 סיה היה ומה על רכסו ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן
 כמסוף על דבריו אלא כמסוף על דבריו וסוף וסוף דרס לוקס מוכנה. ומקיימו דבר
 רבי יוחנן נמלח עשה האל. והר' נבטו נבטו הגדול פ"ה המפורי מנח:

מצוה יא שגטומו הקריב כל הקרבנות האלים נבדעו לו נחובה בין שמי הממדין לו
 קרס מרד על שר ולא אמר מרד על בין הערבים, והוא אמרו יפלה ועד
 עליה העולה וקטור עליה מלבי העלמים (יחא ל"ב) עליה השלם כל הקרבנות כולן, ירש
 לומר שמשעה שמקריב הכהן מתעשרת כלמור וכבר עליה הכהן מלש נבקר נבקר יעלה עליה
 העולה הידועה שיהי עליו עסק ויהי יקרי ויהי לרבי הקרבנות לא על המרד הבא
 נבדע וזו היא מלח עשה. ובגמלת משכס (ד' י"ט) אמר גטומו אין לך דבר שקרס
 למרד על שחר אלא קטור וכן לך דבר שמתעבד אחר מרד על בין הערבים אלא קטור
 וגרומ וסוף ומחבר קטור נבדע פסקים רבי ושמשל ננו לו רבי יוחנן בן ברוקא אמר
 כי מוקריב טורס כש' ימות טעה שגוב וכולל נקדשם לערב, ופלוו כשנלמ' למר' אמי
 עשה דקטור עשה שו כי כרע ועד דשאלתם אלא לרבי ושמשל אלא היה עשה והיה עשה
 מלי אולמה דלמי עשה מאה עשה. והנה למרס שיהי מזה מלח עשה כלומר שמקריב לו
 המלמר קרנו למרס המרס טורי נלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה:

מצוה יב שגטומו ככנס הששיר כיום הששיר עשיר נבדע עשה שהוא עשה
 משעה שחיתו והאכלו ממנו טורס וס' כרס מלמד נלאו יא' ר' טובי' ר' לו
 נאלמרו עכריה וקטור נחלתם עשה. ובשיי מקריב (ד' מ"א): אמר אל כרס ל' מנכר
 יוס סיה על משגיכה סיה וקרי אמרו מלח קמח ל' דומח דמח מה על נלאו פ' ל' ל'
 נלאו נכלמח על דכרס אל פאלטו ממנו על אלא ל' מלי עשעת דכרס ואלט אל האכר
 נלילה היה נלילה אין כרס לא היה ל'ו הבא מכלל עשה הוא ר'ו לאו הבא מכלל עשה עשה,
 ואמרו אמר ר' חמדה אה מני רבי יהודה היה ר'ו. ואין הלכה כרבי יהודה אבל הלכה
 היא שיהי עובד נעשה כלומר נלאו הרש הוא אלו ימית אל מרומה מזהו ר'ו גולל
מצוה יג שגטומו נבקר קרנו מרס שגטומו מיהה כרס דין שיתקשו גולל הדס וירדק
 למרס ויהיה גולל רמי הגרמ, והוא אמרו יפלה גולל הדס הוא ימית אל מרומה נבדעו
 ג, ובשעי מקטורין (ד' מ"ה): אמרו גולל הדס הוא ימית אל מרומה מזהו ר'ו גולל
 הדס ומנין ששם אין לו גולל הדס שר'ו אמר שגטומו מן גולל מ"ל נבשנו בו מ"ה (א) וכבר
 רשעי מי שפירס זה ברומה שגטו שאל מן לרבי מקלטו והנה נאמר לרעם רבי יושי שאומר
 (מסכת י"ב) מזהו ר'ו גולל הדס ורשום כרס כל אדם, ואין כן אלא ר' עקיבא דלמר הרשום
 ר'ו גולל הדס ור'ו אדם חייבין עליו. (ב) וגם זה היה דעת הרשע שאל כש המורה האל,
 אל היפירס היה לר' אסם עשה הכבוד גולל הדס ימית אל מרומה נבשנו בו ואל נבשנו

בגמלת משכס ונחסי בשלמי ממנו (ד' ל"ד) אמרו
 נמלה ליכיר היה לר' יוחנן עובד נעשה נמה אין היה לו ולא הבא מכלל עשה עשה
 רם לוקס וסמך אמר לר' עובד נעשה היה למלח, והקשו עליה מגביהם שיהי עשירי נפסר
 ואמר מתיב רנא אילו נאמר קרנן ל' נמה היימי אמר היה נכלל נמה עשירי שנאמר
 חלמי הכהנה אשר נחלתו אל בני יסומר מלמד לומר ואלן יול לא יול ולא יס' ולא
 כור הא למה זה דומה לרסם סלמר לו רבו נכל ל' מקין והכתי' לו מקין ושטרין שאינו
 כמחבר על דבריו אלא כמסוף על דבריו וכבר מ"ל נקר ואלן ואלן אמרתי לך ואל
 סיה היה ומה על רכסו ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן ואלן
 כמסוף על דבריו אלא כמסוף על דבריו וסוף וסוף דרס לוקס מוכנה. ומקיימו דבר
 רבי יוחנן נמלח עשה האל. והר' נבטו נבטו הגדול פ"ה המפורי מנח:

מצוה יד נראה לי כי מה שאל מנחה הרב הוא לפי שחיווי הירגס גולל הדס אל מרומה
 הוא אסד מקדוקין מלח הירגס הרומה המוטל על הכרס, כי המלה היא
 שידויו אוחו למינה וירגוהו וע"י מ"י גולל הדס וכמו שכתב הרב נפ"ח המלכות וזהו
 ותימרה נש. ח"ל מזהו ר'ו גולל הדס להרוג אל מרומה שנאמר גולל הדס הוא ימית
 המלחם וכל הנלוח לרשעה הוא גולל הדס לו רלס גולל הדס לו שאלה היה ירול להמיתו או
 שאין לו גולל דס ל' כרס ממיחין אל מרומה נבדע עשירי. וכבר השרש לו הרב נבדעו ו'
 שאין למרס דקדוק המלה ותלמי' אמר' כש נכל וזהו הקרש הלך כה האופן נבדע
 הרב נפשו מלח עשה קר"ס. והנה שאמר עוד הרמב"ן (א) שיש מי שפירס הברייה
 דמיהדרין ברומה שגב ופליטו טוין, היה רש"י היה אסד מזהו שפירסו כן שם נבדעו. אמנם
 אמת הוא כי שפליט דמיו ממני שרבי הוא בעלמא כחש שפירשו על הערה נפדשם מספי
 שפסקוק או כלל אפר ימות כה בלל רלוח ולמלה מדרג נבדע נבדע, והנה סקוק
 גולל הדס ימית אל מרומה למלה ממנו אמר, ושמה נכל לומר כי מה שש"י פירס
 נבדע הוא מוכרס מלשון הברייה שפירס מזהו ר'ו גולל הדס ר'ו המלה היא על הכרס
 והימיו כרס פירסו כמו שכתב ר' שמשון סיהו כי נכרפשוה להמיתו, ואין לומר שברייה
 וז מדרגה בשלוי הירגס פסוק כרס ה'ר'ו שאל אומרים מזהו ר'ו גולל הדס לרדוף אמר,
 שרבי אין נפסקוק מחבר לשון רדופה לל' וגם שפירסו בו נבשנו ג, הנה הם שפירשוה אזהרה
 לר'ו שיעמדו לו גולל כרס שיהרשו ור'ו עשו נבשנו מלשון מיהה כמו ל' נבשנו ג, וזה
 כשכס רש"י שפירסו המורה שלו כי פסקוק או כלל אפר ור'ו ולמלה מדרג נבדע נבדע,
 היי דוקס פסקוקים שנאמר נחורסם אלן פסקוק או נבדעו הדס נאמר וגם נכלל ארס
 נבדע נאמר עירובי פירסוים ככוס אלו. ומה שאמר עוד (ב) כי דעת הרשע שאל מהו אלו
 המלה היא לפי ששם הוא פירסוהו קטורין נבדעו, ר'ו שאל פירסוהו נבדע והרשעה
 שיהיה פסקוק או על גולל הדס ימית אל מרומה נבי האורג נבדע, ומנו שהנלמי למלה
 לשון:

מצוה יז נראה לי כי מה שאל מנחה הרב הוא לפי שאמר הנלה נבדע המנוע הוא
 חקן מלוקין מלח דין שפירסו נבדעו בו נרעם וכבר דיעו מאורס ר'ו שאין
 למות חלקי המלחום, ומה שאמר הרמב"ן שפירסו כרס נמנה נפסי עשמו, אולי אל דיעמי חי
 מלוא לפטוח אל היה הוא משק שרבי הרב נמלחם שש ק"א נפסר"ן שלו כלל כל דיע
 סומלם מרדע בימי וזה הקמ"י כלל נחלתם הנמנה המרומה משפטי נחלתם עשה לר"ה:
מצוה יח נראה לי כי דבר הרמב"ן לרדקס כזה המקום, ולא דיעמי למה לא מנחה
 הרב אל לא שש שמרססו כזה הפסקוק הוא על דרך אפמכחל נבדע אמנם
 עליו להביא ראי:

מצוה יט נראה לי כי מה שאל מנחה הרב הוא לפי שעדמו נכלה הפסקוקים הוא
 שכלם נלא להכיר על דבר אסד והוא מלח הדקק וכמו שפירסו נבש"ן
 על נבדע קר"ס:

מצוה כ נראה לי כי מה שאל מנחה הרב הוא לפי שעדמו נכלה הפסקוקים הוא
 שכלם נלא להכיר על דבר אסד והוא מלח הדקק וכמו שפירסו נבש"ן
 על נבדע קר"ס:

מלח ז

מצוה יד שגטומו להרסין מליהות נבדע שנראה בו נעם לרעם ונעמא. והוא אמרו יפלה לרעם ממחרת הגנע טמא הוא ורצוה נבדעו לרעם ממחרת מן בו מלח' אל טמא וז'
 אין לו אלא מלחום מחובר מין מלמד לומר כי לרעם ל' מה מוטלם אל קלז ועשה ממנו מוכין טמא ואסור כביימו ירול אף החוקסן כן פלמד לומר הוא, והנה היטה
 מן הגדו המכר עובד נעשה וכן כרס המנוע, ובשלישי מתקנס ערלה נבדעו דמי מערבה אמרו לבניס מנוגשות ששאלן קר לים מני מני עלו מדי חומלמן וליס מני מני עלו מלן
 דלמר עלו חוסרות מלן דלמר אל עלו קטורות דכמי לרעם ממחרת מן בו מלח' אל טמא בו רבי אביו נכס רבי יוחנן כל השפירין פסין מומר חוק מלסר ע"י היסור רבי יסא נרבי
 יוס קומי רבי יוחנן היה אכר פסר לרעם ע"ו וימיה פסור אלה לרבי עולא היא דכמי נפילה. ודבר פסוק הוא שזו המלה אינה נמנית עם משפטס הרעם מלח' אסם כי אין
 זה ענין לרין ונחמה השערה אל הוא דין מייחד נפסי שכתו כד מחר למנה נמנה מזהו נפסי עשירי וק"ו אמר:

מצוה טו שגטומו לרדום לשמו יסדק נכל עם ענקרס נחורה על הטובה הגדולה עששה לו נחמו מורמו אליו והרשעה המעשים הרליים לפניו שכתס נגלל ח"י העולם הבא, והאשר
 נטויו נבדעו אסר כל הילטיק מן נפסויו בו. ובפסין ג' של נרסית (ד' כ"ח) אמרו מין לבדעס המורה לפיה מן המורה שנאמר כי ש' ה' אקרקטו גולל נולל ללחיו,
 ורלס ללמד רכס המון לפניו שיהי מן המורה ק"ו מה אמר ומה מורה שיהי עשירה למחיה עשירה לפיה מון ששטון למחיו אינו דין ששטון לפניו, ומשיבו על זה מדרג הפירסות
 מה למורה קין מיי עלום ועוד דמק על המון מנרן למחיו ואיני מנרן לפניו, ומסלם כזה שפין ששכל קר' אינו מנרן לפני המון והוא מנרן למחיו וללמד שניהם למחיו נכלל הוא
 מן המורה ולשירן אינה נכלה פסין מקנסם שביטלם נכלי קרין וק"ו פירסוהו. והעולה מה שצדקת המורה לפיה מלח עשה דלרשייה. ובגמלת דמי מערבה (פסוק י') אמרו
 ככוס נחורה נכרה לפיה וכן ככוס נה נכרה למחיה מה נכוס נה לפיה מ' שס' ה' אקרקטו הנו נולל ללחיו ככוס נחמן נכרה למחיו וכן ככוס נה נכרה לפניו מה ככוס נה למחיו
 חלכל ושענה ונכרס וכן ככוס נה נכרה לפניו ומנין לוקס אל מרומה כזה ליה ור'ו. מכל זה נבדעו שפירסוהו מן הו המורה וכן רש'ו למטה מזהו אסם עם הקרליה כמו שמקריב
 נבדעו אינו נמנה אסם עם הבדחו וקטור ילמח מרסם עם פלילת הפסם:

מצוה כז שגטומו להמית גר וטושב הגלילי הרעשו ששם היה נעבד נבדע או עלו עליו אכל שנקרבו נכל ככוס נכללום וס' היה מלח מעקסן נרשוחו, וכל עקן מלחסי ישראל או
 נה לרן אשע מנומסם כ"ו נכל הוא ככוס נכסה עשירה שנת והוא אמרו יפלה וכו יתקן אחר וסיה וכו עקן וסיה וכו נה וטושב וכו עקן, ומלמדת נבדעו
 נה אלה מלחום עליו להמיתו פכ"ס אין אלה מלחום עליו להמיתו. ומלח' זו מנחה נכל הלבס היהיה אל האל. והרבי כולל אסיה עם הדקקס נחלתם קר"ה מפסקו פסח ספסח אל דרן.
 והם פסוים מלחום נחלתם:

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

מלח ז

פורענות ראשונה, והאספוף התאוו תאוה", זו היא פורענות שנייה. וכדי להפסיק בין שתי סוגי הפורענות, נקבעה דוקא פרשת, ויהי בנסוע". שכן, בה נתיחדה התפלה להגנתם של ישראל, משתי סוגי פורענות הללו. הפלת האויבים המכונסים, ומנוסת השונאים הרודפים. דוק ותמצא, שבמפורים אינו אומר שונאיך, כדרך שאמר במכונסים אויביך, אלא שבמפורים הוא אומר "משנאיך". שהם פועלים שנאה אצל אחרים. שכן הוא באמת דרכם של הערב רב, שבשעה שהם פועלים בתורת מפורים, אינם פועלים אלא על ידי שהם מצטרפים לכחות של שטנה מכחוי, והם מפעילים את שנאתם. ולזה דקדק הכתוב אצל המפורים, לומר משנאיך, במשקל שונה מזה דנקט במכונסים. במכונסים הוא אומר אויביך, ובמפורים הוא אומר משנאיך. והבן.

ח. וזה הוא מעמו של רש"י שמיאן לפרש, פורענות ראשונה כדרך שפירשו תוס' בשם המדרש, דמדחוינן דהמפסיק בין שתי הפורעניות, הוא דוקא פרשה זו של, ויהי בנסוע". שמע מינה, בשתי הפורעניות גם יחד, בצרת ערב-רב הן אמורות, ולפירושו של המדרש, רק הפורענות השנייה, שייכת היא לצרת-הערב-רב.

ט. ומסיימת הגמרא ואומרת, עתידה פרשה זו שתחזור למקומה. דהיינו בשעה שהסתו עבר והגשם חלף הלך לו. אז תחזור הפרשה למקומה.

מאמר מ

פרק א

א. ברכת אהבה רבה פומרת מברכת התורה. אלא שאינה פומרת אלא אם כן שנה על אתר. ואם לא למד לאלתר לאחר שכירך, אינו נפטר מברכת-התורה, על ידי אהבה רבה.

ה במדבר סיני, היו נמצאים היה זה אלא בשעת חנייה ואילך שהתחילו המסעות שהיו מובדלים מן המחנה, לא שייך גביהו תורת חיל המסע. היו הערב רב, לעצמם.

ז של מסע-הארון, בפנים יא מחלקת את צרי ישראל הוא המפור את המכונסים. הסונים גם יחד.

זר: "כי הנג הסתו עבר, כתב ד, הסתו עבר". היינו י' לו", היינו שלמון הערב שהם גשם מורד לישראל. ישראל לאביהם שבשמים. הארון למדנו, דצרה זו של שהם מתעסקים בעבודתם ומים, כשהם נמצאים בתוך דתם זו של המלת קמטה מצטרפים לאויבים מכחוי,

עתה של פרשה זו ד, ויהי פורענות ראשונה לפורענות אספוף, ופורענות ראשונה שמאז כבר הותחל הענין ניות, גם פורענות ראשונה י' הערב-רב. אלא שצרה בשעת פיזור, דהיינו שעת עת חנייה. ולכן, "ויסעו",

ב. ונראה לנו בפירושו דהך מילתא דבאמת, ממכע של ברכת התורה, צריכה להיות מיוחדת לענינה של תורה. כמו שחזינן בכרכת המצוות, ובכרכת הנהנין. שבכרכתה של כל מצוה, ובכרכתה של כל הנאה, אין בה אלא מענינה, של אותה מצוה, או מענינה של אותה הנאה. וכן בשאר ברכות התורה, כגון אשר כהר, והערב, אשר נתן, כולן אין בהן שום תערובות של איזה ענין, חוץ מענינה של תורה. ומפני זה, אי אפשר באמת לצאת ידי חובת ברכת התורה. על ידי ברכת אהבה רבה. דהרי בכרכת אהבה רבה, נזכרו שאר מצוות, מלבד מצות תלמוד-תורה.

←

ג. אלא דאכתי יש מקום לדון בזה דין אחר. דהנה בספר פחד יצחק, שער הודש האביב, מאמר ס"ח, אות ג', נאמר בזה הלשון: „מכמלים תלמוד-תורה כשכיל עשיית מצוה שאי אפשר לה לעשות בידי אחרים. והקשו על זה רבותינו הקדמונים, דלמה לא יפטור מקיום מצוות בשעה שעומק בתורה, הלא בכל התורה קיימא לן, דעומק במצוה פטור ממצוה. ומכואר הוא בדבריהם. הישוב לקושיא זו, משום דבתורה יש תנאי שהלמוד צריך להיות על מנת לעשות. ומכיון שהעשייה היא תנאי בלימוד, הרי אי אפשר הוא שהלימוד יפטור אותו מן המעשה. ואין קיום המצוה עומד מחוץ לענינו של לימוד תורה, אלא שהוא קיום התנאי, של ללמוד על מנת לעשות. ונמצינו למדים, כי שתי בחינות הן בקיום מצוות: לשם מצוה גרידא. ולשם קיום התנאי של תלמוד-תורה.“ עד כאן לשון פחד יצחק, שער הודש האביב.

←

ד. ומצד זה שפיר יש מקום לדון, דתערובות שאר מצוות איננה גרעון כמטבע ברכת התורה. דודאי בכרכת המצוות ובכרכת הנהנין, כל שהוא מערב בה מצוה אחרת, או שהוא מערב בה הנאה אחרת, הרי זה פוגם ביחודה של הכרחה. שכל ברכה צריכה להיות מיוחדת לאותו ענין שהיא באה עליו. ותערובות שלא מענינה, מכמל את התייחדותה של הכרחה, עם אותו ענין שעליו היא באה. מה שאין כן בכרכת-התורה. דמאחר דכל המצוות כולן אפשר לחן להתקיים, כתורת קיום התנאי של תלמוד תורה, הרי לעולם אין התנאי, שהוא קיומו של המעשה, פוגם את התייחדותה של הכרחה עם המעשה.

←

ה. ויעוין רמב"ם הלכות תלמוד-תורה פרק שלישי, הלכה ד' שפסק שם להך דינא, דמכמלין תלמוד תורה למצוה שלא תיעשה ביד אחרים, אלא שהוסיף בה דברים. וכך הוא לשונו בהלכה זו. „היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד-תורה, אם אפשר למצוה להיעשות על ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו, ואם לאו, יעשה המצוה, ויחזור לתלמודו.“ עד כאן לשונו. הרי שהוסיף על גוף ההלכה של ביטול תלמוד-תורה, התיבות ויחזור לתלמודו. ובודאי דהוספה זו מעונה ביאור. דהרי כל עצמו לא ביטל תלמוד תורה, אלא לעשיית המצוה. אם כן, מה מקום יש כאן לפסק של לאחר עשיית המצוה. הלא משנה שאינה צריכה היא, לומר לו לאחר עשיית המצוה, שיחזור לתלמודו, דאטו יש כאן סלקא דעתך שעשיית המצוה תפטר אותו מתלמוד-תורה לעולם.

ו. ואמנם, מפורש הוא בגמרא בענינה של תלמוד-תורה, כי ביטולה זה הוא קיומה. מנחות צ"ט. ופירש רש"י דקיימא לן מכמלין תלמוד-תורה להכנסת כלה. ולזה קאמרינן, דביטולה זה הוא יסודה וקיומה. כלומר, מקבל שכר, כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה. יעוין שם. והנה פשוט הוא. דהא דאמרינן דביטולה זה הוא קיומה, היינו דוקא באם הוא מכמל תלמודו לשם קיום מצות הכנסת כלה והוצאת המת, וכדומה. אבל אם הוא מכמל את תלמודו לצורך דבר-הרשות, או סתם לשם בטלה, והוא הולך ומקיים מצות הכנסת-כלה או מצות הוצאת המת, בודאי שאין כאן אלא שכר מצוה. ולא שכר-תורה, מאחר שלא קיים המצוה, מתוך הפסק תלמודו לשם קיום מצוה זו. וזה הוא שהוסיף הרמב"ם בהלכה זו בסיומה „ויחזור לתלמודו.“ כלומר, מתוך כך שתיכף לאחר עשיית המצוה, הוא חוזר לתלמודו, הרי הוא קובע על ידי זה. כי כל הפסק-תלמודו, לא בא אלא לשם עשיית אותה מצוה. ובכחה של קביעות זו, הרי עשיית המצוה שלו, נסדרת היא למפרע בתוך פעולתו של החוק, של „ביטולת זה הוא קיומה.“ באופן, דעל ידי החזרה לתלמודו, הוא מקבל שכר-תורה, גם בעד עשיית המצוה.

ז. וחוזרים אנו לברכת אהבה רבה. כברכת אהבה רבה נאמרה תחלה, דאם שנה על אתר, או פוסרת היא גם מברכת התורה.

תא דבאמת, מטבע של ה של תורה. כמו שחזינן ; של כל מצוה, וברכתה ; אותה מצוה, או מענינה ; כגון אשר בחר. והערב, ; איזה ענין, חוץ מענינה ; ידי הובת ברכת התורה. ; אהבה רבה, נזכרו שאר

ז דין אחר. דהנה במפר זות ג', נאמר בזה הלשון : ; שאי אפשר לה לעשות ; , דלמה לא יפטור מקיום התורה קיימא לן, דעוסק יחם. הישוב לקושיא זו, ; על מנת לעשות. ומכיון שר הוא שהלימוד יפטור מחוץ לענינו של לימוד על מנת לעשות. ונמצינו לשם מצוה גרידא. ולשם ז' פחד יצחק, שער חודש

דתערובות שאר מצוות כברכת המצוות ובברכת זו שהוא מערב בה הנאה שכל ברכה צריכה להיות יכות שלא מענינה, מכמל ; שעליו היא באה. מה מצוות כולן אפשר לחן תורה. הרי לעולם אין התיחדותה של הברכה

לפי ההנחות שנתפרשו במאמר זה, הלכה זו כך היא מתפרשת. דעיקר הדין שברכת אהבה רבה, יכולה היא לפטור ברכת התורה, אף על פי שיש בה תערוכות ענינים אחרים, של שאר מצוות. היינו משום דגם שאר מצוות, מלבד תורת קיום מצוה שבהם, משמשים הם תנאי בתלמודה של תורה. ורק מפני זה אין הם פוגמים ביחוד מטבע הברכה לתורה. אבל הלא למדנו, כי שתי בחינות הן בקיום מצוות: לשם מצוה גרידא, ולשם קיום התנאי של תלמוד-תורה. ולזה אנו דנים כך, דאם שנה על אתר, אנו אומרים בו שהוכיח סופו על תחלתו. וכל אותן המצוות שנזכרו בברכתו, מצטרפות הן לתלמודה-של-תורה, ועל ידי זה נידונות הן המצוות הנזכרות בברכה זו, כקיום התנאי של על מנת לעשות, המותנה בלימוד-התורה. ואין כאן שום עירוב פרשיות, אלא דכל דבריה-הברכה, מטבע של תורה הן. אבל אם לא שנה על אתר, חסרה לנו ההוכחה, שקיום-המצוות אשר בברכתו, כמובן של תורה הן מתפרשות. והרי זה דוגמת דברי הרמב"ם, שכתב, "ויחזור לתלמודו". דעל ידי הלימוד על אתר, מקבל הוא למפרע שכר-תורה על עשיית המצוה. מה שאין כן, אם אחר עשיית המצוה, לא חזר על תלמודו, דהיינו לא שנה על אתר, אז חסרה לנו ההוכחה, כי הפסק תלמודו בא הוא לו. משום קיום התנאי של על מנת לעשות. וכל שחסרה לנו ההוכחה, שהקיום-מצוה שלו, כמובן תנאי של תורה הוא מתפרש, הדרינן לפשימות המעשה. שאין כאן כי אם קיום מצוה גרידא, וממילא, יש לזה שתי תוצאות. בעצם הכפועל ממש, אין כאן שכר של תורה, אלא שכר של מצוה, וכשאנו דנים לענין הברכה, תפסינן שברכה מעורבת היא, ואין כאן יחוד לתלמוד-תורה, וממילא אינו נפטר באהבה רבה.

L

פ ר ק ב

ח. רמב"ם הלכות תלמוד-תורה פרק ג' דין ג' כתב, "לפיכך התלמוד קודם למעשה, בכל מקום". יעוין שם. והך דקאמר, "בכל מקום", אין לו פירוש, דהרי אין כזה שום הוספה, על הדין המפורש בכאן, דתלמוד קודם למעשה.

ט. והנה בהלכה הסמוכה לכאן, בדין ד' כתב הרמב"ם, "היה לפניו, עשיית מצוה ותלמוד-תורה, אם אפשר למצוה להיעשות. על

ידי אח
וכבר ז
חדשות
הללו, י
יעוין ו
היה ע
ימרח
להתאד
עד כא
שאי א
אין זה
תורה,
כמה ז
תורה,
ולחכי,
מזונות
מצות
אישות
נשא :
נמי ני
תלמוד
המצוה
מתלמו
לתלמו
תגרום
מתלמו

לדבר,
במצוה
דמבמי
דלעולו
ומדהו